

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ŞANLIURFA MÜZİĞİNDE OKUNAN HOYRATLAR
ÜZERİNE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı Hazırlayan
Doç. Dr. RAMAZAN KAMİLOĞLU MUSTAFA DOLAP

MALATYA-2021

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ŞANLIURFA MÜZİĞİNDE OKUNAN HOYRATLAR ÜZERİNE BİR
İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
MUSTAFA DOLAP

DANIŞMAN
Doç. Dr. RAMAZAN KAMILOĞLU

MALATYA 2021

ÖNSÖZ

“Şanlıurfa Müziğinde Okunan Hoyratlar Üzerine Bir İnceleme” adlı tezim, Şanlıurfa yöresinde icra edilen müzik kültürünün vazgeçilmezi olan hoyratın bir bilimsel çalışma adı altında toplanması ve bu toplanan verilerin neticesinde yaygın olarak okunan hoyrat türlerinin notaya alınıp kalıcı bir nitelik taşıması planında hazırlanan bir çalışma olarak ön görülmüştür. Hazırlamış olduğum bu çalışmanın konusu ile yazılı kaynakların pek fazla olmadığından dolayı daha sonraları yapılacak olan araştırmalarda hoyrat notaları ve özellikleri hakkında bilgilere daha kolay sahip olmak isteyen araştırmacılara örnek kaynak olmasını diliyorum. Çalışmamın süresi boyunca desteklerini esirgemeyen başta Danışman hocam Doç. Dr. Ramazan KAMILOĞLU’na, Müzik hayatım boyunca üzerimde en çok emeği olan değerli hocam Doç. Dr. Ünsal DENİZ’e, yüksek lisans eğitimi boyunca bilgi birikim ve desteğinin esirgemeyen Prof. Dr. Ünal İMİK’e, konu ile ilgili yardımlarını esirgemeyen Şanlıurfa Devlet Türk Halk Müziği Korosu Şefi Mehmet Bakır KARADAĞLI hocamıza, değerli hocamız Mustafa KARADAĞLI’na, üzerimde emeği olan Savaş EKİCİ hocama, baştan sona her daim desteğini esirgemeyen ailem ve eşim Ece DOLAP’a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Mustafa DOLAP

2021

ÖZET

Kelime anlamı sertçe ve kaba manasına gelmektedir. Hoyrat okumak, feryat etmek haykırmak olarak da adlandırılmaktadır. Hoyrat oktav seslerden okunduğu için tüm nefesi ile haykırarak okunmaktadır. Şanlıurfa müziğinde önemli bir yeri olan hoyratın genellikle ülkenin doğu bölgesinde Urfa, Diyarbakır, Kerkük ve Elazığ'da yaygın olarak okunduğu gözlemlenmektedir. Halk edebiyatının ürünü olan maninin cinaslı olarak uzun hava formatında (irticalen) söylenen ezgiler hoyrat olarak adlandırılmaktadır. Hoyratı maniden farklı kılan en belirgin özelliklerinden biri de her zaman cinaslı olmasıdır. Cinasın kelime manası başta söylenen söz ile sonda söylenen sözün edebi olarak uyması şeklindedir. Cinaslı manilerin uzun hava formatında okunması hoyratın maniden farkını ayırt ettiğini göstermektedir. Şanlıurfa müziğinde icra edilen hoyratın genellikle tiz sesli perdelerden başlayıp pes seslerde bitirildiği görülmüştür. Dolayısıyla ses aralığı geniş olduğu için icrasını da epey zor hale getirmektedir. Kaynaklarımızda çeşitli makamlarda hoyratın olduğu bilirse de günümüzde genelde “Hicaz”, “Uşşak” “Hüseyni” ve “Segâh” makamı dizisinde daha çok hoyratın olduğu görülmektedir. Hoyratlara sıklıkla sıra gecelerinde, düğünlerde, dağ yatılarında, asbap gecelerinde ve ağıtlarda rastlanmaktadır. Gurbet, sıra, aşk, sevgi, hüznün, hasretlik, ölüm gibi konuları olan hoyratın, Şanlıurfa'da daha çok erkek ağzından okunduğu ve sesi güçlü olan kişiler tarafından okunması, icrasının zor olduğunu göstermektedir. Günümüzde Şanlıurfa müziğinde uzun hava türü olan hoyrata sıklıkla rastlanmaktadır. Sıra gecelerinde branş olarak “Hoyratçılar” bulunmaktadır. Ritimli ezgiler söylenen hoyrat müziğe farklı bir ahenk katarak dinleyicileri heyecan içinde coşturmaktadır.

Anahtar kelimeler: Hoyrat, Şanlıurfa Müziği, Hoyrat türleri, Şanlıurfa.

ABSTRACT

The word means harsh and rough. It is also called chanting, yelling and shouting. Since the octave is read from the voices, it is read out loud with the whole breath. It is observed that hoyrat, which has an important place in Şanlıurfa music, is widely sung in the eastern part of the country, generally in Urfa, Diyarbakır, Kirkuk and Elazığ. The melodies sung in the long air format (irticalen) with the pun of mania, which is the product of folk literature, are called hoyrat. One of the most distinctive features that makes Hoyrat different from mania is that it is always punned. The word meaning of the pun is the literary form of the word spoken at the beginning and the word spoken at the end. Reading manias with puns in long air format shows that he distinguishes between rough and mania. It has been observed that the roughness performed in Şanlıurfa music generally starts with high pitched pitches and ends with low voices. Therefore, since the vocal range is wide, it makes it very difficult to perform. Although it is known in our sources that there are rudeness in various makams, it is generally seen that there are more rudeness in the series of "Hicaz", "Uşşak", "Hüseyni" and "Segah" makams. Hoyrats are frequently seen in sira nights, weddings, mountain yachts, asbap nights and laments. The fact that the hoyrat, which has themes such as expatriate, homeland, love, affection, sadness, longing, and death, is read mostly by men in Şanlıurfa and is read by people with a strong voice, shows that it is difficult to perform. Today, the long air type hoyrata is frequently encountered in Şanlıurfa music. There are "Hoyratcılar" as a branch at Sira nights. By adding a different harmony to the rough music sung in rhythmic melodies, it excites the listeners with excitement.

Key words: Hoyrat, Şanlıurfa Music, Hoyrat types, Şanlıurfa.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xi
1. BÖLÜM GİRİŞ.....	1
1.1. ŞANLIURFA’NIN COĞRAFİ KONUMU	1
1.2. ŞANLIURFA’NIN İLÇELERİ	3
1.3. ŞANLIURFA’NIN TARİHİ	3
2. BÖLÜM.....	6
2.1. PROBLEM DURUMU	6
2.2. PROBLEM CÜMLESİ.....	6
2.3. AMAÇ	6
2.4. ÖNEM	6
2.5. KAPSAM	7
2.6. EVREN VE ÖRNEKLEM	7
2.7. SINIRLILIKLAR.....	7
2.8. VERİLERİN TOPLANMASI.....	7
2.9. VERİLERİN ANALİZİ	7
3. BÖLÜM.....	8
3.1. ŞANLIURFA MÜZİĞİ.....	8
3.1.1. Şanhurfa’da Klasik Türk Müziği.....	9
3.1.2. Şanhurfa’da Tasavvuf Müziği(Çifteler)	9
3.1.3. Şanhurfa’da Halk Müziği	10
3.2. ŞANLIURFA’DA SIRA GECE Sİ KÜLTÜRÜ VE MÜZİĞİ.....	11
3.3. ŞANLIURFA’DA GAZEL OKUMA GELENEĞİ	12

3.4. ŞANLIURFA TÜRKÜLERİNDE TEMA.....	13
4. BÖLÜM.....	16
4.1. TÜRK HALK MÜZİĞİNDE UZUN HAVA TÜRLERİ.....	16
4.2. BOZLAK.....	16
4.3. BARAK.....	17
4.4. GAZEL	17
4.5. MAYA.....	17
5. BÖLÜM.....	19
5.1. HOYRAT	19
5.2. HOYRAT İLE MANİ ARASINDAKİ FARKLAR.....	20
5.3. HOYRATLARDA CİNAS(TECNİS) SANATI.....	21
5.4. ŞANLIURFA HALK MÜZİĞİNDE HOYRATIN YERİ.....	22
5.5. ŞANLIURFA MÜZİĞİNDE HOYRATIN KONULARI	22
5.6. ŞANLIURFA MÜZİĞİNDE OKUNAN HOYRATIN SÖYLENME YER VE ZAMANLARI	23
5.7. ŞANLIURFA MÜZİĞİNDE EDEBİ BİÇİM YÖNÜNDEN HOYRAT	24
5.8. ŞANLIURFA MÜZİĞİNDE YAYGIN OLARAK OKUNAN HOYRAT TÜRLERİ VE NOTALARI	26
5.8.1. Acem Hoyrat – Muradı Böyle.....	26
5.8.2. Eski Hoyrat – Yara Sızlar	32
5.8.3. Düz Hoyrat – Yazı Bilmem	37
5.8.4. Aşırtmalı Hoyrat – Yara Sızlar	42
5.8.5. İbrahimi Hoyrat – Böyle Bağlar.....	46
5.8.6. Mesnevi Hoyrat – Gül Düğümü.....	51
5.8.7. Hüseyini Hoyrat – Yaradan Var	55
5.8.8. Garip Hoyrat – Baba Bugün Dalda Yeri.....	59

5.8.9.	Divan Hoyrat – Ağlama Naçar Ağlama	64
5.8.10.	Beşiri Hoyrat – Kime Gidim	67
5.9.	ŞANLIURFA'DA YAYGIN OLARAK BİLİNER HOYRAT SÖZLERİNE ÖRNEKLER.....	70
5.10.	ŞANLIURFA'DA BİLİNER HOYRAT GEZİNTİLERİ	73
5.11.	ŞANLIURFA MÜZİĞİNDE TANINMIŞ HOYRAT İCRACILARI	73
5.11.1.	Kulakoğlu Mustafa	73
5.11.2.	Kirişçi Baba Halil.....	74
5.11.3.	Mihişin Oğlu Ali Hafız	74
5.11.4.	Hacı İbiş Efendi (Lüllebizade).....	74
5.11.5.	Kanuni Cürre Mehmed	75
5.11.6.	Kirişcioğlu Halil	75
5.11.7.	Damburacı Derviş	75
5.11.8.	Mukim Tahir(Oturan).....	76
5.11.9.	Hacı Nuri Hafız Başaran	76
5.11.10.	Bakır Yurtsever(Bekçi Bakır).....	77
5.11.11.	Mahmut Güzelgöz(Tenekeci Mahmut)	77
5.11.12.	Hafız Halil Uzungöl(Halil Hafız)	78
5.11.13.	İzzet Delioğlu(Demir İzzet).....	78
5.11.14.	Bedirhan Kırmızı	79
5.11.15.	Kazancı Bedih Yoluk	79
5.11.16.	Mustafa Şahin.....	80
5.11.17.	Mustafa Savaş.....	80
5.11.18.	Mehmet Özbek	81
5.11.19.	Seyfettin Sucu	81
5.11.20.	Mehmet Gözoğlu (Fırıncı Mahey)	82

5.11.21. Emin Taşkıran (Keçeci Emin).....	82
5.11.22. Mehmet Dadak (Melik).....	82
5.11.23. İzzet Çullu	83
5.11.24. Kazım Çiriş(Urfalı Kazım).....	83
5.11.25. İbrahim Tatlıses	84
SONUÇ	85
EKLER	88
KAYNAKÇA.....	108

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 - ŞANLIURFA İLİ SİYASİ HARİTASI.....	2
Şekil 2 - MEZOPOTAMYA.....	5
Şekil 3 - ACEM HOYRAT (MURADI BÖYLE) NOTASI 1. SAYFA.....	27
Şekil 4 - ACEM HOYRAT (MURADI BÖYLE) NOTASI 2. SAYFA.....	28
Şekil 5 - ACEM HOYRAT (MURADI BÖYLE) NOTASI 3. SAYFA.....	29
Şekil 6 - ESKİ HOYRAT (YARA SIZLAR) NOTASI 1. SAYFA.....	33
Şekil 7 - ESKİ HOYRAT (YARA SIZLAR) NOTASI 2. SAYFA.....	34
Şekil 8 - DÜZ HOYRAT (YAZI BİLMEM) NOTASI 1. SAYFA	38
Şekil 9 - DÜZ HOYRAT (YAZI BİLMEM) NOTASI 2. SAYFA	39
Şekil 10 - AŞIRTMALI HOYRAT(YARA SIZLAR) NOTASI.....	43
Şekil 11 - İBRAHİMİ HOYRAT(BÖYLE BAĞLAR) NOTASI 1. SAYFA	47
Şekil 13 - Şekil 11 - İBRAHİMİ HOYRAT(BÖYLE BAĞLAR) NOTASI 2. SAYFA	48
Şekil 14 - MESNEVİ HOYRAT(GÜL DÜĞÜMÜ) NOTASI.....	52
Şekil 15 - HÜSEYİNİ HOYRAT(YARADAN VAR) NOTASI.....	56
Şekil 16 - GARİP HOYRAT(BABA BUGÜN) NOTASI 1. SAYFA	60
Şekil 17 - GARİP HOYRAT(BABA BUGÜN) NOTASI 2. SAYFA	61
Şekil 18 - DİVAN HOYRAT(AĞLAMA NAÇAR) NOTASI	65
Şekil 19 - BEŞİRİ HOYRAT(KİME GİDİM) NOTASI.....	68
Şekil 20 - MUKİM TAHİR(OTURAN)	76
Şekil 21 - HACI HAFİZ NURİ BAŞARAN	76
Şekil 22 - BAKIR YURTSEVER(BEKÇİ BAKIR).....	77
Şekil 23 - MAHMUT GÜZELGÖZ(TENEKECİ MAHMUT).....	77
Şekil 24 - HAFİZ HALİL UZUNGÖL(HALİL HAFİZ)	78
Şekil 25 - İZZET DELİOĞLU(DEMİR İZZET).....	78
Şekil 26 - BEDİRHAN KIRMIZI.....	79
Şekil 27 - KAZANCI BEDİH YOLUK.....	79
Şekil 28 KAZANCI BEDİH YOLUK	79
Şekil 29 - MUSTAFA ŞAHİN.....	80
Şekil 30 - MUSTAFA SAVAŞ.....	80
Şekil 31 - MEHMET ÖZBEK	81
Şekil 32 - SEYFETTİN SUCU	81

Şekil 33 - MEHMET GÖZOĞLU(FIRINCI MAHEY)	82
Şekil 34 - EMİN TAŞKIRAN(KEÇECİ EMİN)	82
Şekil 35 - MEHMET DADAK(MELİK).....	82
Şekil 36 - İZZET ÇULLU	83
Şekil 37 - KAZIM ÇİRİŞ(URFALI KAZIM)	83
Şekil 38 - İBRAHİM TATLİSES	84

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 - Acem Hoyrat(Muradı Böyle) Makamsal Analizi ve Donanımı	31
Tablo 2 - Eski Hoyrat(Yara Sızlar) Makamsal Analizi ve Donanımı.....	36
Tablo 3 - Düz Hoyrat(Yazı Bilmem) Makamsal Analizi ve Donanımı.....	41
Tablo 4 - Aşırtmalı Hoyrat(Yara Sızlar) Makamsal Analizi ve Donanımı.....	44
Tablo 5 - İbrahimi Hoyrat(Böyle Bağlar) Makamsal Analizi ve Donanımı	50
Tablo 6 - Mesnevi Hoyrat(Gül Düğümü) Makamsal Analizi ve Donanımı	53
Tablo 7 - Hüseyini Hoyrat(Yaradan Var) Makamsal Analizi ve Donanımı.....	58
Tablo 8 - Garip Hoyrat(Baba Bugün Dalda Yeri) Makamsal Analizi ve Donanımı	63
Tablo 9 - Divan Hoyrat(Ağlama Naçar Ağlama) Makamsal Analizi ve Donanımı	66
Tablo 10 - Beşiri Hoyrat(Kime Gidim) Makamsal Analizi ve Donanımı	69

1. BÖLÜM GİRİŞ

1.1.ŞANLIURFA’NIN COĞRAFI KONUMU

Şanlıurfa, Mezopotamya toprakları üzerinde bulunması nedeniyle tarihi boyunca bünyesinde birçok devletlerin ve beyliklerin hüküm sürdüğü, farklı kültürlerin bütünleşme alanı olmuştur. Eski uygarlıkların ilk ve orta çağda merkez olarak kullandıkları bu toprakların Avrupa, Mezopotamya ve Arap ülkeleri arasındaki ticari ve askeri yolları üzerinde olması nedeniyle Şanlıurfa’nın önemli bir il olmasını sağlamıştır. Şanlıurfa üzerinden geçen bu yollar doğudan batıya bir geçiş köprüsü olarak da önemini korumuştur.¹ “Verimli Hilal” olarak adlandırılan bu bölgede insanların barış içinde ticaret yapması ve savaşarak kültür alışverişi içinde bulunması uygarlıkları birbirine bağlanmasında konumu itibariyle ön planda olmuştur.²

Mezopotamya tarihinin en eski yerleşim yerlerinden olan Şanlıurfa, 37 49’ 12”- 40 10’00” doğu meridyeni ile 36 41” 28 – 37 57’ 50” kuzey paralelleri arasında yer alır. Türkiye’nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yer alan Urfa, ticaret yolu üzerinde olması ve akarsulara yakın olması stratejik önemini tarihi boyunca korumuştur ve birçok farklı medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde (GAP) yer alan Şanlıurfa’nın doğusunda Mardin, batısında Gaziantep, kuzeydoğusunda Diyarbakır, kuzeybatısında Adıyaman ve son olarak da güneyinde sınır komşusu Suriye ile çevrilidir.³

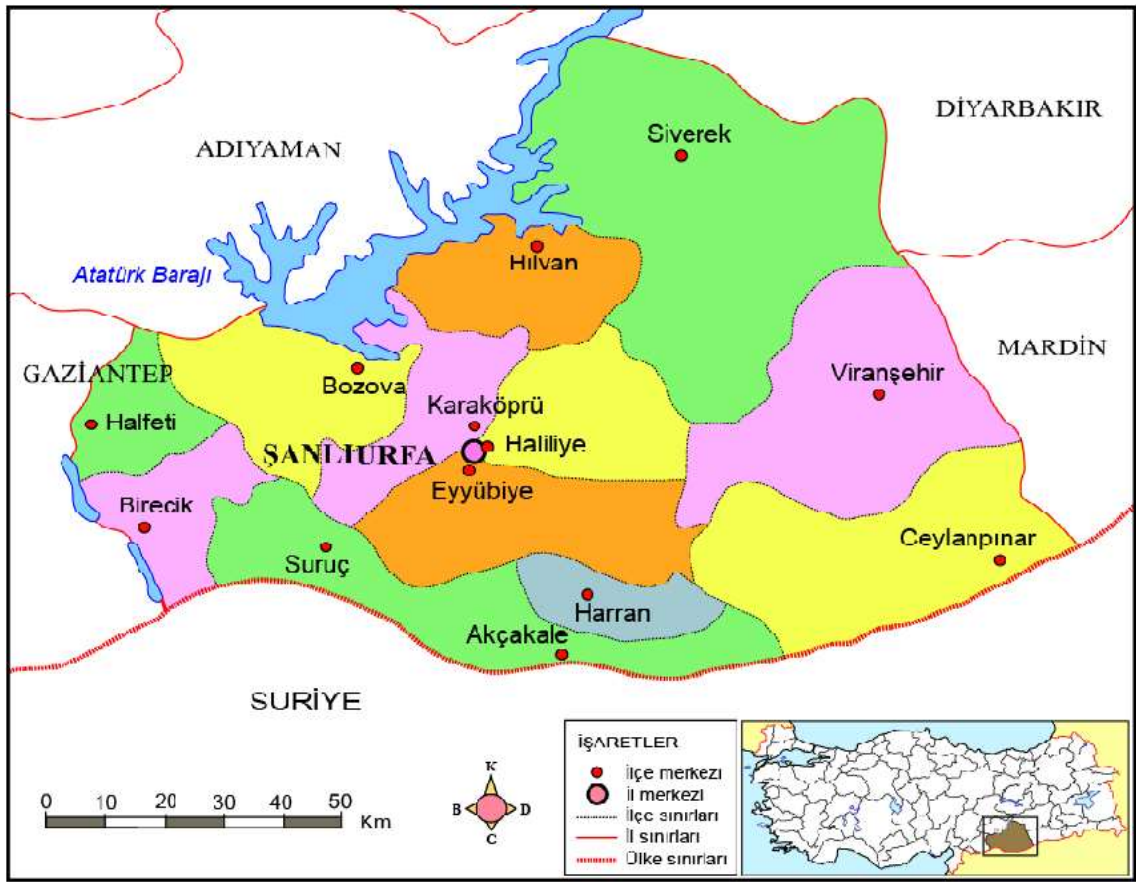
Tarihi ilk çağlardan başlayan Şanlıurfa’nın coğrafyası geniş ve arkeolojik olarak da zengin olduğu görülmektedir. Yapılan son araştırmalar neticesinde kentin doğu kesiminde yer alan Göbeklitepe’de yapılan arkeolojik kazı çalışmalarında 12.000 yıllık geçmişi olduğu bilinmektedir. Şanlıurfa tarihinde krallık ve medeniyetlerin yerleşim yeri olarak tercih etmelerindeki amaç olarak coğrafi konumunun önemi görülmektedir. Yani başında yaşam kaynağı olan akarsu, nehir ve ticaret yolu bakımından da önem arz ettiği için konumu itibariyle önemini daha da arttırdığı bilinmektedir. Bu kadar farklı kültürün içinde yoğunlaşmış olan bir ilin elbette ki kültürel zenginliği fazla olmaktadır. Bugünde bu kültürlerin birçoğunu görmek mümkündür.

¹ Kürkcüoğlu, Akalın, Güler, Kürkcüoğlu, 2002, s.3.

² İlaslan, Yıldırım İlaslan, 2019, s.18.

³ Yıldız, Rızvanoğlu, Cenak, 2017, s.13.

Yüzölçümü olarak Türkiye'nin büyüklük sıralamasında 7. sırasında yer alan Şanlıurfa ilinin merkez rakımı 518'dir. Şanlıurfa'nın yüzölçümü 18.765 km²'dir. Şanlıurfa'nın en yüksek noktası 1938 metre rakımı ile bilinen Karacadağ'dır. İlin arazisinin geniş ova ve düzlüklerin dağılım oranları, %1.3'ü yayla, %16.3'ü ova, %22'si dağlık ve %60.4'ü plato 'dur. Viranşehir Suruç ve Harran Şanlıurfa'nın güney kesiminde yer almaktadır. Önemli akarsuyu olan Fırat Nehri Gaziantep ve Adıyaman illeri ile sınırları oluşturmaktadır. Atatürk Barajı, Birecik ve Karkamış gölleri batı ve kuzeybatıda yer almaktadır. Atatürk Barajı ile oluşturulan göl ülkemizin 3. büyük gölüdür.⁴

Şekil 1 - ŞANLIURFA İLİ SİYASİ HARİTASI

5

⁴ <http://www.sanlıurfa.gov.tr/genel-bilgiler>(Erişim tarihi:30.12.2020).

⁵ <https://s.milimaj.com/others/image/harita/sanlıurfa-ili-haritasi.png>(Erişim tarihi:30.12.2020).

1.2.ŞANLIURFA’NIN İLÇELERİ

Akçakale	(Bkz. Ek-1. A.1.)
Birecik	(Bkz. Ek-1. A.2.)
Bozova	(Bkz. Ek-1. A.3.)
Ceylanpınar	(Bkz. Ek-1. A.4.)
Eyyübiye	(Bkz. Ek-1. A.5.)
Halfeti	(Bkz. Ek-1. A.6.)
Haliliye	(Bkz. Ek-1. A.7.)
Harran	(Bkz. Ek-1. A.8.)
Hilvan	(Bkz. Ek-1. A.9.)
Karaköprü	(Bkz. Ek-1. A.10.)
Siverek	(Bkz. Ek-1. A.11.)
Suruç	(Bkz. Ek-1. A.12.)
Viranşehir	(Bkz. Ek-1. A.13.) ⁶

1.3.ŞANLIURFA’NIN TARİHİ

Tarihinde farklı uygarlık ve krallıkları bulunduran il, geçmişten buyana akarsu ve nehirleri ile bol olması ve bereketli topraklarının bulunması nedeniyle ulusların kanlı boğuşmaları ile doludur. Fars, Med, Asur, Kalde, İskender ve Roma gibi ulusların hâkimiyetinde bulunduğu için her ulusun tarihi ile karışmıştır. Bu yüzden geçmiş tarihlerde Urfa tarihine rastlamak mümkün olmamaktadır. Şanlıurfa’ya Eski Suriyeliler “Orhay”, Romalılar “Edes” ve “Kalliroe”, Araplar ise “Ruha” diye adlandırmışlardır.⁷ Şanlıurfa için kullanılan adlandırmaların yanı sıra eşsiz tarihi, nehir ve akarsu zenginliği, topraklarının tarıma uygun olması, verimliliği ve ayrıca doğu-batı dünyası üzerinde bir

⁶ <https://www.sanlıurfa.bel.tr/kategori/45/0/ilceler>(Erişim tarihi:14.12.2020).

⁷ Açıanal, 1997, s.1-3.

köprü olarak kullanılması konumu için büyük avantaj sağlamıştır. Bu yüzden tarihinde birçok devletlerin hırsını arttırmıştır.⁸

Şanlıurfa geçmişten bugüne önemli yolların geçişi üzerinde olması doğu ile batı coğrafyasında eski çağların etkin ve hayati merkezi olmuştur. Tarihi yönü bakımından ilk çağdan bu yana birçok medeniyete ve savaşırlara şahitlik etmiştir. Önemli yolların bağlantı noktasında bulunması kültür ve ticaret yolları itibarıyla doğu ile batı dünyasını birbirine bağlamıştır. Geleceği parlayan bir bölgede bulunduğu için uygarlıkların kurulmasında öncü bir şehir olmuştur. Ne zaman kuruldukları bilinmeyen Urfa, Suruç, Harran, Rakka ve Samsat gibi şehirler medeniyetin en eski ve büyük merkezini kurmalarında rol alan önemli yollar aracılığıyla oluşturmuştur. Uygarlıkların kurulmasında rol alan yollar: Güneydoğudan kuzeybatıya doğru, Zagros Dağları'nın eteklerini izleyerek, Dicle boyunca uzanan ve Yeni Assur döneminde Kral Yolu adını taşıyan ana yol. Güney Mezopotamya'dan Dicle'yi izleyerek gelip, Musul yoluyla Sincar'a Nisibis'e(Nusaybin) ve Râ's el Ayn üzerinden Harran ovasına, buradan da Fırat'ı Karkamış'ta aşarak kuzeybatı ve güneybatıyla ayrılmaktaydı.⁹

Özel konumu nedeniyle gözde şehir olduğu için tarihi boyunca farklı birçok milletin elinde tutmak istediği şehirlerden biri olmuştur. Bizans, Sümer, Makedonya, Roma, Asur, Hitit, Akkad, Arami-Mitanni, Pers, Babil ve Ebla(MÖ 2500) gibi farklı uygarlıkların idaresinde ve hâkimiyetinde bulunan Şanlıurfa, 639 tarihinden sonra İslam dinini kabul etmiştir. Peygamberler şehri olarak da bilinen tarihi kent Müslümanlık için de önemli bir şehir olmuştur. Şuan halk kitlesine bakıldığında farklı kültür ve inançları halen bünyesinde barındırmaktadır. Selçuklu topraklarına 1094 katılan şehir, Harçlı kontluğu yönetimine ise 1098'de girmiştir. Timur Devleti, Safeviler, Eyyubi, Dulkadirbeyliği, Türkmen aşiretleri Akkoyunlular ve Memluk saltanatını gören Şanlıurfa, Osmanlı Devleti sınırlarına 1516 tarihinde alınmıştır. Tarihi boyunca savaşlar ve medeniyetlere tanıklık ettiği için arkeolojik kazılar için de büyük önem arz etmektedir. Şehir ilk olarak Diyarbakır eyaletine, 1876'da Halep vilayetine, 1916 tarihinde bağımsız bir sancak kurmuştur. Şanlıurfa 1919 yıllarında İngilizlerin ve daha sonraları Fransızların işgaline uğramıştır. Milli mücadelesini 11 Nisan 1920'de veren Şanlıurfa işgallerden kurtarılmış

⁸ Ekinci, Paydaş, 2008, s.1.

⁹ Kürkcüoğlu, Akalın, Güler, Kürkcüoğlu, 2002, s.11.

ve Cumhuriyetin kurulmasından sonra 1924'te il olmuştur. Şanlıurfa'nın eski ismi olan Edessa, Urhai, Orhai, Ruha vb. isimlerden geldiği öne sürülse de doğruluk payı olarak kesinlik kazanmamıştır. Şanlıurfa halkının ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında göstermiş olduğu kahramanlıktan ötürü 1984 yılında çıkartılan bir yas ile "Şanlı" unvanı verilmiştir.¹⁰

Şekil 2 - MEZOPOTAMYA

11

¹⁰ Yıldız, Rızvanoğlu, Cenak, 2017, s.14.

¹¹ İlaslan, Yıldırım İlaslan, 2019, s.18.

2. BÖLÜM

Bu bölümde yapılan çalışma ile ilgili amaç problem ve araştırmada kullanılan yöntemler hakkında bilgi kısaca verilmiştir.

2.1.PROBLEM DURUMU

Türk halk müziği bünyesinde bulunan uzun hava türleri bölgelere göre çeşitlilik göstermektedir. Her bölgede yaygın olarak okunan uzun hava türleri bulunmaktadır. Bu uzun hava türlerinin kültürümüzün en belirgin özelliğini sergilemesi halk müziğimizin zenginlikleri arasındadır. Bu uzun hava türlerinden olan hoyratın kalıcı olması için bilimsel bir çalışma ile gelecek kuşaklara aktarılması önem arz etmekte ve temel problem durumu niteliği taşımaktadır.

2.2.PROBLEM CÜMLESİ

Bu araştırmanın problem cümlesi “Şanlıurfa yöresinde okunan hoyratlar üzerine bir İnceleme” olarak belirlenmiştir. Bu başlık adı altında hoyratların detaylı olarak incelenmesi ve notaya alınması ile hoyratın tüm yönleri ele alınmıştır.

2.3.AMAÇ

Türk halk müziğinde ustadan çırağa veya kulaktan kulağa aktarma yöntemiyle devam eden kültürlerimiz bulunmaktadır. Fakat bu yöntem bazen özelliğini yitirip kaybolmakta veya farklılık göstermektedir. Temel amaç, kulaktan dolma yöntemler yerine, verilerin bilimsel kaynakta toplanması geleneksel özelliğini korumak ve kalıcı olarak devam etmesini sağlamaktır.

Araştırma, Şanlıurfa yöresinde okunan ve Türk Halk Müziğimizin önemli türlerinden biri olan “Hoyratın” karakteristik özellikleriyle betimlemeyi ve bu sayede, Türk Halk Müziğimizin korunması ve gelecek kuşaklara daha ayrıntılı biçimde aktarılmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

2.4.ÖNEM

Araştırma, Şanlıurfa yöresinde okunan ve Geleneksel Türk Halk Müziği türlerinden “Hoyratın” karakteristik özellikleriyle betimlenmesi ve gelecek kuşaklara daha ayrıntılı biçimde aktarılmalı hedeflemesi yönü ile önem taşıdığı düşünülmektedir.

Nitel bir model izlenerek betimlenecek olan halk müziğimizin uzun hava türü olan hoyratın bir bilimsel kaynaktan toplanması bir sonraki araştırmalara yol göstereceği de düşünülmektedir.

2.5.KAPSAM

Şanlıurfa yöresinde okunan hoyratların araştırılması ve incelenmesi ile sınırlı tutulmuştur. Araştırmanın temel kapsamı için doküman taraması modellenmiştir. Şanlıurfa müziğinde okunan hoyratların makamsal analizleri ve notaya alınması değerlendirilmiştir.

2.6.EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu araştırmanın evreni Şanlıurfa yöresinde okunan, Geleneksel Türk Halk Müziğimizin türü olan “Hoyratın” kültür ve sanat bakımından incelenmesidir. Araştırmanın örnekleme ise günümüze kadar gelmiş hoyratların türleri, notaları ve bilimsel özelliklerini konu almıştır.

2.7.SINIRLILIKLAR

Bu araştırma Şanlıurfa yöresi içinde bulunan ve Türk halk müziğimizin uzun hava türü olan hoyrat ile sınırlı tutulmuştur.

2.8.VERİLERİN TOPLANMASI

Yapılan bu araştırmamızda dokümanların incelenmesi, görüşmeler ve belge taraması gibi teknikler ile çalışmalar yürütülmüştür. Konu ile ilgili kaynak taraması için makale, kitap, yüksek lisans tezleri, doktora tezleri, bildiriler incelenmiş ve kişisel görüşmeler yapılmıştır.

2.9.VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmada hoyratın bölgede yaygın olarak okunan ve çalınan türleri belirlenmiş ve notaya aktarılması için çalışmalar yapılmıştır. Yöre içinde hoyratın usta yorumcuları hakkında bilgiler toplanmıştır.

3. BÖLÜM

3.1.ŞANLIURFA MÜZİĞİ

Şanlıurfa müziğini birkaç başlık adı altında incelemek mümkündür. **Birincisi** Klasik müzik şarkıları ve besteleri. **İkincisi** Tekke musikisi yani çifteler dediğimiz müzik icra ediliyor veya tekke musikisinde sözleri ilahi kaynaklı olan gazeller ve teması ilahi olan hoyratlar icra ediliyor. Bunların yanı sıra **üçüncü** tür olarak genel halk müziği icra ediliyor. Urfa'da çok ağır başlı ve köklü bir halk müziği icra edilir. Gazel dediğimiz formlarda İstanbul'daki klasik müziklere benzemez biraz daha halk ürünüdür. Halka daha yakın gelen bir gazel okuma biçimidir.¹² Şanlıurfa müziğinin temelinde aslında bağlı olduğumuz İslam dini temel alınmaktadır. İcra edilen halk müziği türü bu yüzden ilahi kaynaklıdır. Müzik meclislerinde erkekler olduğu için ortamlarda kadınlar kesinlikle bulunmamaktadır.¹³ Türkü, hoyrat, mani, divan ve gazel türleri ile coğrafyadaki diğer bölgelere nazaran daha farklı bir özellik gösteren Urfa Müziği kendine has özelliği ile halkın büyük kesiminde derin izler bırakmış ve uzun yıllardır güzelliğini korumuştur. Urfa müziğini çalıp söyleyen, farklı zamanlarda etkinlik gösteren sanatkârlar camiasında;

- Kirişçi Baba Halil
- Mukim Tahir
- Topal Abdurrahman
- Dambıraçı Derviş
- Culha Hafız(Mahmut Yapar)
- Cemil Cankat
- Ahmet Hafız(Ahmet Uzungöl)
- Hacı Nuri Hafız(Nuri Başaran)
- Şükrü Çadırcı
- Tenekeci Mahmut(Mahmut Güzelgöz)
- Bekçi Bakır(Bakır Yurtsever)
- Halil Hafız(Halil Uzungöl)

¹² Mehmet Bakır Karadağlı ile 18 Ocak 2021 Tarihinde Şanlıurfa'da yapılan yüz yüze kişisel görüşme.

¹³ Mustafa Karadağlı ile 18 Ocak 2021 Tarihinde Şanlıurfa'da yapılan yüz yüze kişisel görüşme.

- Kazancı Bedi'(Bedi' Yoluk) okudukları eserler ile Urfa mahalli makamının oluşumunda ekol olmuşlardır.¹⁴

Şanlıurfa müziğinde farklı müzik türlerinin bulunması kullanılan çalgıların çeşitliliğini de arttırmıştır. Yayın olarak kullanılan çalgılar: Çöğür, Bağlama, Cura, Divan Sazı, Kanun, Keman, Urfa Tanburu, Cümbüş, Ud, Kaval, Davul, Zurna, Darbuka, Tef, Zilli Maşa, Kaşık, Çarpara ve Leğen'dir. Rebap ve Neşetkar adlı iki çalgılar hakkında önceleri kullanıldığı yönde bilgisi olsa da günümüz müziğinde kullanılmamaktadır.¹⁵

3.1.1. Şanlıurfa'da Klasik Türk Müziği

Urfa musiki meclislerinde önemli bir yere sahip olan Klasik Türk Müziği, meşklere başlanmadan önce günümüzde kısmen fakat eskiden öncelikli olarak başlarda yer verilirdi. Meşklere başta peşrev alınır daha sonra beste, semailer ve şarkılar icra edilirdi. Osmanlı Devleti döneminde Urfa'nın başşehirlerle uzak mesafede olmasına rağmen Geleneksel Türk Sanat Müziği kültürü yaygın ve ileri düzeydedir. Bunda en önemli etken şehrin Osmanlı İmparatorluğu idaresinde olması ve payitahttan sürgün edilen ünlü musikişinasların bu bölgede ikamet etme zorunluluğunda bırakılması ön görülmektedir. Bölgenin önde gelenlerinin müziğe olan bakış açısı ve ilgileri Urfa'da musikinin gelişmesinde önemli etkileri olmuştur.¹⁶

3.1.2. Şanlıurfa'da Tasavvuf Müziği(Çifteler)

Mana olarak "Allah'a ait" sözünden gelen dini içerikli ilahiler ve şiirlere çifteler denmektedir. Şanlıurfa müziğinde icra edilen bu ilahilerde genellikle halk müziği motiflerine rastlanılmaktadır.¹⁷ Peygamberler şehri olarak anılan Urfa'da dini musikisi çok gelişmiştir. Farklı bölgelere göre icra edilen dini müzikten daha farklı özellikleri taşıyan bu musikiye Urfa'da "Çifte" adı verilmiştir ve halen günümüzde de kullanılmaktadır. Diğer bölgelerde icra edilen tasavvuf müziği türüne göre ezgi bakımından daha kıvrak, coşkulu bir ritme sahiptir. Bu ezgilere Urfa müziği kültüründe

¹⁴ Özbek, 2010, s.98.

¹⁵ Kürkçüoğlu, Akalın, Güler, Kürkçüoğlu, 2002, s.323.

¹⁶ Altıngöz, 2017, s.15.

¹⁷ Akpınar, 2014, s.49.

“Çifte” olarak adlandırılmasının nedeni toplu olarak icra edilmesidir. Çifteler genellikle 10/8’lik usuller kullanılmış ve eksik ölçü çok yaygın olarak görülmektedir. Özellikle de curcuna 2+3+2+3 ve aksak semai usulü 3+2+2+3 olarak ölçülen eserlerin ritminin son +3’ünden şana girilir. 4/4’lük ve 6/4’lük usulde de çifteler kullanılmıştır. Çiftelerin makamsal olarak incelediğimizde Uşşak, Hicaz, Hüseyini, Muhayyer, Hicazkâr, Rast, Saba, Mahur, Segâh, Karcıgar, Gerdaniye vb. farklı makam ve diziler ile icra edildiğini görürüz. Çiftelere genellikle Vurmalı saz olan Bendir ile eşlik edilir ve söz ön plandadır. Günümüze aktarılmasında önemli rol oynayan kaynak kişiler Eskici Dede Osman Aydın, Şih İbrahim Karataş, Ahmet Uzungöl, Halil Hafız Uzungöl, Hacı Nuri Hafız, Tenekeci Mahmut Güzelgöz, Şevki Hafız Altıngöz, Saatçi Yusuf Özer ve Akif Baybostancı gibi isimleri sıralayabiliriz.¹⁸

3.1.3. Şanlıurfa’da Halk Müziği

Şanlıurfa Halk Müziği: söz zenginliği, ezgilerinin yapısı, eserlerinin sayısı, kaliteli ve sistematik icrası ile Geleneksel Türk Halk Müziği’nde sanat değeri yüksek güzide bir konuma sahiptir. Yöreye ait ağız özellikleri ve ses renklerinin kaynaşması ile sanatsal değeri yüksek olan eserlerin ve ezgilerin icrası yurdumuza ayrı bir zenginlik katmıştır. Şanlıurfa Müziği Anadolu’nun önemli müzik merkezlerinden olmuştur. Bu özelliklerin birleşmesinin sonrasında elde edilen müzik ürünleri insanın yüreğini okşayan, sanatsal açıdan yüksek donanımlı ve duygusal olarak da yoğun bir sanata bürünmüştür. Eserlerinde konusu hayatın derin anlamları içinde hapsolmuş duyguları barındırmaktadır. Duygu, düşünce, sevgi, mutluluk, ıstırap ve hayatın diğer tüm özellikleri türküler, hoyratlara ve gazellere aktarılmıştır.

Makam gelenekleri ve ağızları bakımından benzerlikleri bulunan Şanlıurfa, Elazığ, Kerkük ve Diyarbakır gibi illerde türkülerin çeşitli varyantları bulunmaktadır. Bu özelliklerde müziğe ayrıca bir zenginlik katmaktadır. Şanlıurfa’da yılın her mevsiminde eski geleneklerden olan “dağ gezmeleri ve yatı” arkadaş gruplarının bir iki geceliğine planladıkları bu gecelerde yemek ve sohbetten sonra cümbüşler sazlar çalar; türküler, hoyratlar ve gazeller okunurdu.¹⁹

¹⁸ Altıngöz, 2017, s.12-13,

¹⁹ Kürkçüoğlu, 2017, s.23-24.

Kına geceleri, Düğün, Asbap Geceleri, Dergâh, Tekke, Mevlit, Dağ Yatıları ve Şanlıurfa'da önemli konuma sahip olan Sıra Geceleri açık konservatuvarların usta okuyucuları ve hocaları müzik ile ilgilenenlere ders niteliği sağlamıştır.²⁰

3.2.ŞANLIURFA'DA SIRA GECESİ KÜLTÜRÜ VE MÜZİĞİ

Şanlıurfa'da Sıra Gecesi kültürü asırlardan beri devam eden bir gelenektir. Sıra Gecesi'nin Şanlıurfa müzik kültüründe önemli bir etkene sahip olduğu görülmektedir. Bu gecelerde daha önceleri haftada bir, yaş olarak yakın arkadaş grupları arasında her hafta bir arkadaşlarının evinde akşamları belli başlı bir düzen içerisinde toplantılar yapılırdı. Bu toplantılarda çeşitli gündem konuları veya sorunlar için çözümler aranılırdı. Enstrüman çalabilen ve söyleyebilenler geceye renk katmak için müzik icra ederlerdi. Burada yapılan müzik etkinliklerinin Şanlıurfa Halk Müziğine önemli katkıları olduğu bilinmektedir. Şanlıurfa'da icra edilen müziğin gelişmesi, yeni eserlerin ve sanatçıların ünlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bir çalgı aleti çalabilen veya okuyabilen kişiler sıra gezmelerinde makam geleneği içerisinde müzik icra ederler. Müzik faslı sıra gecelerinde Rast veya Divan makamından başlanır, Uşşak ve Hicaz makamları ile devam edilir. Gecenin seyrine göre diğer makamlar ile devam edilir ve Muhayyer(Kürdi) veya Rast makamı ile son bulur. Sıra gecelerinde icra edilen müzikte makam geleneğine göre şarkılar, türküler, gazeller ve hoyratlar okunur.²¹ Sıra gecelerinde bölüm bölüm aktiviteler yapılırdı. Sohbetler edilir, irfan sohbeti, dini sohbetler, sosyal sohbetler yapılır, dertleşmeler olur, durumu olmayan insanlardan bahsedilir, yardıma ihtiyaç insanlar için yapılacaklar planlanırdı. Ayrıca kültürün devamı ve öğrenmeleri için çocukları sıra gezmelerine götürürlerdi. Çocukların oturup kalkmayı öğrendiği yani hizmet maksadıyla yaptığı çalışmaları, yeni nesil ve eski neslin birleştiği ve kaynaştığı bir ortamda sağlanmıştır. Sıra gezmelerinin en büyük sosyal faydası budur. Müzikler icra edilince nefes alırken bile dikkat edilirdi. Makamsal olarak ağır eserler okunduğu için titizlikle dinlenilirdi.²²

²⁰ Altıngöz, 2017, s.13

²¹ Kürkçüoğlu, 2017, s.13-14.

²² Mehmet Bakır Karadağlı ile 18 Ocak 2021 Tarihinde Şanlıurfa'da yapılan yüz yüze kişisel görüşme.

3.3.ŞANLIURFA'DA GAZEL OKUMA GELENEĞİ

Şanlıurfa'da usta halk sanatçılarının büyük özen ve titizlik içinde sakladığı gazel, aynı zamanda bir müzik türüdür. Bu müzik türü ayrıca meclislerin ağırlığını gösterir. Şanlıurfa musikisinde icra edilen gazel, makamın tüm özelliklerini gösterdiği için Urfa'da ustalar aralarında gazele makam denmektedir. Urfa'da icra edilen gazeller tanıma göre şubelerden meydana gelir ve bu şubelere hane denir. Hanelerin her birinin farklı farklı isimleri vardır. Her hanede gazelin bir beyti ile icra edilir. Gazel icrasında okuyucunun hazırlanması için taksim yapılır ve maya şubesi ile başlanır. Her şube bir önceki şubeye göre daha yüksek perdeden okunur ve başında yine taksim veya ayak bulunur. Gazel fasıl etkinliği içinde okunuyorsa şubeler arasında şarkı veya türkü gibi ayak olabilecek ezgiler icra edilir. En yüksek perdeden sonra sesi okumaya müsait olanlar hoyrat okur ve pes perdeye sıra ile inilip gazel maya şubesi ile son bulur. Şanlıurfa'da divan şiiri biçimindeki şiirlere halk, gazel demektedir.²³

Urfa'da okunan belli başlı gazeller uşşak gazel dediğimiz çeşitli mertebelerden oluşuyor. Bizim klasik müzikteki uşşak makamına çok benzemez daha ziyade hüseyini makamıdır. Fakat fa sesi natürel kullanıldığı için klasik müziğimizdeki hüseyini gibi olmaz ama ikinci mertebesinde muhayyer makamında açış yaptığı için hüseyinin devamı gibidir. Daha sonra mertebeler hüseyini makamı içerisinde olan mertebelerdir. Başlarda belirttiğimiz gibi bu form İstanbul'daki dinlediğimiz gazele benzemez, daha farklıdır. Örneğin şubeler farklıdır ve gazelin adı uşşak gazeldir fakat uşşak makamından ziyade klasik müzikle izah etmeye çalışırsak hüseyini makamına benziyor ama sadece hüseyini makamından oluşmuş bir yapı değildir.²⁴

Hicaz okunan gazeller aynı klasik müziğimizdeki Hicaz Uzzal gibi başlar. Hicaz gibi başlar açılımı yukarı seslerde İbrahimi dizisi gibi okunur daha sonra hicazkâr makamına düşürülüyor sonra tekrar hicaz makamın başladığı yere dönülüyor ondan sonra klasik müziğimizdeki hüseyini gibi oktav seslerden bir mertebe açılıyor. Pes seslere iniş yapılırken tekrar hicazkâr gösterilerek hicaz makamına dönüş yapılıyor. Bu gazelde bir mertebe daha var İsfahan dediğimiz hicazkârdan sonra devreye giriyor sesi olan İsfahanı

²³ Özbek, 2010, s.101.

²⁴ Mehmet Bakır Karadağlı ile 18 Ocak 2021 Tarihinde Şanlıurfa'da yapılan yüz yüze kişisel görüşme.

okuyor tekrar hicazın baştaki yaptığımız birinci bölümü yapıyor ve gazel son bulmuş oluyor.²⁵

3.4.ŞANLIURFA TÜRKÜLERİNDE TEMA

Şanlıurfa halkının hayatı içinde müzik önemli bir yer aldığı için ruhunda ve gönlünde daima müzik aşkı ile yaşamaktadır. İfade edemediği bütün duygu ve düşüncelerini, sevincini, yasını, kederini, coşkusunu türkülere aktarmıştır.

Ağlama yar ağlama (Anam)

Mavi yazma bağlama

Giderem tez gelirem (Anam)

Ele gönül bağlama

Eyledir yar eyledir

Gerdan altı yayladır

Almış yâri dizine

Hem öper hem söyletir

Aşk ve sevginin yaşandığı bu kültürde sevgiliye işlenmiş olan bir hata dahi bir uzun hava ile kabullenip aktarmıştır.

Küsme dilber barışalım

Her kabahat bendedir

Her kabahat bende ise

Ela gözler sendedir

²⁵ a.g.e.

Sevilmiş bir kişi veya yiğidin ölümü sonrasında yanık yanık türküleri Şanlıurfalının dilinden duyabiliriz.

Mezarım üstüne gülü ektiler
Yeni gelin kimin kefen diktiler
Bütün ahbablarım boyun büktürler
Ne eyle Zekim nen eyle
Cenazem geçiyor sen şivan eyle

Türkülerin konuları tüm bunların ardı sıra gurbet, ayrılık ve hasret teması üzerine de yakılmış türküler vardır.

Çadır kurdum gurbet elin düzüne
Hasret kaldım ana baba yüzüne
Baş koymadım nazlı yârin dizine

Kardaş kâh gidelim sılaya doğru
Kardaş kâh gidelim Urfa'ya doğru
.....
Urfa'nın çayları çağlayıp akmaz
Garibem üzüme kimseler bakmaz
Beklerim postayı mektubum çıkmaz
Diyarı gurbette ağlar gezerim

Bir Anadolu insanı gibi mayası kahramanlık ile yoğurulmuş özgürlük ve vatani uğruna fedakârlıklardan kaçınmayan Şanlıurfalının türkülerinde kahramanlık gibi örnekleri her zaman görmek mümkündür.

Kolumu salladım toplar oynadı
Karadaş içinde asker kaydadı
Yaşasın Urfalıları teslim olmadı

Diyeri yeri kumandanlar yeri
Askerlerin gidiyor dönmüyor geri

.....

Yukarıda ki örnekte olduğu gibi savaş ve kahramanlık adına düşman işgalinden kurtulmak için verilen mücadelenin konusu işlenirken farklı bir örnekte ise Erzurum 93 Osmanlı-Rus savaşını konu alan örneklerde bulunmaktadır.

Ordumuz gitti Muş'a dayandı
Daşı toprağı kana boyadı
Bitlis'i gördüm yüreğim yandı

Ağlama aney belki gelirem
Ölüm olmazsa seni görürem
(Rûz-ı mahşerde seni görürem)

.....

Şanhurfalının türkülerinin beğenilmesinde zengin bir kafiye örgüsü, söyleyiş kolaylığı sağlayan, redif uyumu, duygu bütünlüğü ile söz güzelliği ve ezgilerindeki sanat unsuru, motiflerin işleniş biçimi gibi özellikleri taşıdığı için sevilip dinlenilmektedir.²⁶

²⁶ Kürkçüoğlu, Akalın, Güler, Kürkçüoğlu, 2002, s.320-321.

4. BÖLÜM

4.1.TÜRK HALK MÜZİĞİNDE UZUN HAVA TÜRLERİ

Halk müziğini oluşturan ezgilerin bir kısmı serbest ölçüde okunur. Uzun havalar belirli bir makam dizisi içinde söylenir ve yöreden yöreye farklılık göstermektedir. Bu ezgiler ritim bakımından bir şekil göstermezler ve belli bir kalıp içinde okunur. Dizisi ve dizi içindeki seyir kalıbı belli kurallar çerçevesinde icra edilir. Tanım olarak **uzun hava**, ölçüsü ve ritmi açısından serbest okunduğu halde, dizisi bilinen ve bu dizi içindeki seyri belli başlı kalıpları esas alarak söylenen ezgiler bütünüdür. Bazı bölgelerde uzun hava türleri irticalen söylenmektedir. Sözlerde değişkenlik olabilir.

Halk müziğimizin uzun hava türlerinin birkaç örneği: Bozlak, Hoyrat, Maya, Divan, Kerem, Kesik, Tecnis Yanık, Müstezat, Eğin, Aydest, Türkmeni, Gazel'dir. Halk sanatçıları arasında Uzun Hava tabiri çok az görülmektedir. Söyleyen kişi genelde Uzun Hava okuyacağım demez çoğunlukla Uzun havanın ismini söyler.²⁷ Türk Halk Müziğinde Yaygın Olarak Söylenen Uzun Havalar ve Okunduğu Bölgeler: **Bozlak** İç Anadolu Bölgesi(Kırşehir, Kırıkkale, Çorum) ve Toroslar. **Barak** Gaziantep, Kilis, Kahramanmaraş, Adana ve Şanlıurfa. **Müstezat** Erzurum. **Tecnis** ise Kars bölgesinde yaygın olarak görülmektedir. **Gazel** Şanlıurfa'da yaygın olarak görülmektedir. **Hoyrat** Şanlıurfa, Elazığ, Diyarbakır, Erzincan, Erzurum, Kerkük. **Maya** Şanlıurfa, Elazığ, Diyarbakır, Erzincan, Erzurum, Kerkük. **Gurbet Havaları** Teke Bölgesinde yaygın olarak görülmektedir. **Yol havaları** Doğu Karadeniz Bölgesinde yaygın olarak görülmektedir.²⁸

4.2.BOZLAK

Bozlak kelimesinin anlamı, feryat etmek, bozulmak, inlemek, haykırmak olarak kullanılmıştır. Konu olarak bozlaklar koçaklama, ağıtlama, yanık, yiğitleme, güzelleme ve isyan gibi konular içinde söylenir. Bozlaklar ezgisel yapı bakımından iki ayrı dizide okunur. Birincisi "Avşarbozlağı" Uşşak, Hüseyini ve Muhayyer dizisine benzeyen ve

²⁷ Coşkun Elçi, 1997, s. 74-75.

²⁸ Börekçi, Nacakçı, 2020, s. 89.

ikincisi olan “Türkmen Bozlağı” Muhayyer Kürdi ve Kürdilihicazkâr dizilerine benzeyen bozlaklardır. Bozlaklar Kırşehir, Kırıkkale, Ankara, Keskin, Nevşehir, Yozgat, Kayseri, Niğde, Aksaray, Konya ve Çukurova Bölgesinde yaşayan Yörük Türkmenlerinde bulunduğu bölgelerde rastlanılmaktadır.²⁹ Bozlak uzun hava türünün icralarından tanınmış kişi, Neşet Ertaş’tır.

4.3.BARAK

Barak uzun hava türünün yaygın olarak görüldüğü iller Gaziantep, Kilis Kahramanmaraş ve Suriye içerisinde kalan Türkiye sınırındaki bölgelerdir. Barak Ağzı uzun hava türü okuma geleneğine Gaziantep ilçeleri olan Oğuzeli, Nizip ve Karkamış bölgelerinde yaygın olarak görülmektedir.³⁰

4.4.GAZEL

Urfa’da icra edilen gazeller tanıma göre şubelerden meydana gelir ve bu şubelere hane denir. Hanelerin her birinin farklı farklı isimleri vardır. Her hanede gazelin bir beyti ile icra edilir. Gazel icrasında okuyucunun hazırlanması için taksim yapılır ve maya şubesi ile başlanır. Her şube bir önceki şubeye göre daha yüksek perdeden okunur ve başında yine taksim veya ayak bulunur.³¹

4.5.MAYA

Maya türünde söylenen uzun havalara genellikle Erzurum, Erzincan, Elazığ, Diyarbakır ve Sivas olmak üzere çevre illerde de görülmektedir. Ezgisel yapı olarak birbirine benzese de yörelere göre farklılık göstermektedir. Örnek olarak Sivas ve Erzurum yörelerinde icra edilen mayalar tam beşli ses içerisinde söylenmektedir. Erzincan ve Diyarbakır yörelerinde söylenen mayalar sekiz ses içerisinde seyir

²⁹ Karakaya, O., *Türk Halk Müziği’nde Bozlak Kavramı Üzerine Bir Araştırma*, (Yayımlanmış yüksek lisans tezi), Selçuk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Konya, 2002, s. 55-56.

³⁰ Hacıoğlu, M. E., *Gaziantep Yöresi Türkmenleri Barak Ağzı Uzun Havalarının Müzikal Analizi*, (Yayımlanmış yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi, Türk Müziği Ana Sanat Dalı, İstanbul, 2009, s. 19.

³¹ Özbek, 2010, s. 101.

göstermektedir. Harput yöresinde okunan mayalar ise 1 oktav sesi aşan türlerine rastlamak mümkündür.³²

³² Ersen, M., *Türk Halk Müziğinde Bir Uzun Hava Türü Olan "Maya"nın Müzikal Açıdan incelenmesi*, (yayımlanmış yüksek lisans tezi), Haliç Üniversitesi, Türk Musikisi Ana Sanat Dalı, İstanbul, 2019, s. 8-9.

5. BÖLÜM

5.1. HOYRAT

Hoyratlar da mani gibi insanların duygularını ve düşüncelerini özlü biçimde anlatan 7 hece, 4 hece veya daha çok mısralı cinaslı mani biçimindeki halk şiir ve müziğinin bir ürünüdür. Hoyrat kelime manasından da anlaşılacağı üzere sertçe demektir. Hoyrata sertçe dememizdeki amaç erkek sesi ile oktavdan okunduğunda yani yerinden tabir ettiğimiz tonumuz mi sesinin de oktavını alınca erkek sesi haykırır. Hoyrat okuyan kişi tüm nefesi ile yüksek seslere çıkabilmek için olanca gücü feryat etmesi ve haykırması hoyratın has özelliklerindendir. Hoyrat Şanlıurfa müziği ile iç içe girmiş ayrılmaz bir bütün olarak özelliğini korumuştur. Hoyratlar öyle yayılmış ki hanımlar bile bilgi sahibi olmuşlardır. Erkekler hoyrat okurken yerinden yani mi sesinin oktavını alarak okurlar, bayanlar ise tizlerdeki sesi ve sertliği yakalamak için re sesinden dört ses yukarı çıkılarak sol sesi ile okuması gerekmektedir.³³ Şanlıurfa’da hoyratlar küçük çocuktan en yaşlısına kadar herkesin okuduğu uzun hava türüdür. Urfalıların sesleri temiz ve oldukça tiz bir ses özelliğine sahiptir. Okunan hoyratı ilk defa dinlediğinizde bu kadar yüksek seslere çıkıldığını görünce şaşırmanın elde olmayacaktır.³⁴

Hoyratı maniden ayıran özelliği ezgi karakteridir. Hoyrat kelimesinin (hoyradı) (koyrat) veya (kuruyat) (korya-t) sözlerinden günümüze geldiği hakkında düşünceler ileri sürülmüştür. Hoyratlar, Türk Halk Müziğinin uzun hava formunda okunan; **başlangıç**, **meyan**, **karar** ve **karargâhı** ile 4 aşaması olan biçimine göre özel ezgili müzik biçimidir.³⁵

Halk edebiyatında maninin türü olan hoyratlar, cinaslı ve kesik mani isimleriyle geleneksel halk edebiyatında yer almaktadır. Maninin bu türünün en yaygın olduğu bölgeler; Kerkük, Erbil, Urfa, Elazığ, Diyarbakır, Kars ve Erzurum illeridir. Teknolojinin gelişmesi ile musiki bağları artmıştır. Kesik, Beşiri ve Muhalif hoyratlar Urfa, Elazığ, Diyarbakır ve Kerkük’ün ortak olarak okudukları hoyratlardır.³⁶ Diğer uzun hava türlerine göre farklılık gösteren hoyratlar sert, kuvvetli, gür ve daha özgür bir biçimde tiz seslerde okunur. Hoyratların 4 ile 5 ses arasında okunan türleri olduğu gibi 11 ses

³³ Mehmet Bakır Karadağlı ile 18 Ocak 2021 Tarihinde Şanlıurfa’da yapılan yüz yüze kişisel görüşme.

³⁴ Deniz, 2019, s.234.

³⁵ Akbıyık, Kürkcüoğlu, 1991, s. 15-16-17.

³⁶ Bayraktar, 2013, s. 210.

genişliğinde okunan hoyrat türlerine de rastlanmaktadır. Bu türlerde okunan hoyratlara halk arasında **“kalkma, aşma, çıkma, yıkma”** isimlerinin verildiği ezgiler içerisinde ve mertebeler halinde söylenmektedir. Adlarını memleket, yer, kişi ve meslek isimleriyle kişi durumu belirten sıfatlardan alan hoyratlar vardır.³⁷ Urfa’da düz, acem, irak, beşiri, muhalif, şirvani, bahçeci, isfahan, mesnevi, kesik... Kerkük’te muhalif, beşiri, maçula, kürde, nobatçı, mazan, yetimi, yolcu, ümergele, kesük... Harput’ta bagrıyanık, beşiri, kesik, hüseyini, şirvani, kürdi, elezber, varsak, muhalif isimleriyle adlandırılan hoyratlar bunlardan bazılarıdır.³⁸

Mani türünde okunan hoyratlar cinaslı anlatımı konu alan ve bu nedenle cinaslı mani olarak adlandırılan hoyrat, Şanlıurfa’da aynı zamanda yaygın olarak okunan uzun hava biçiminin ismidir. Musiki meclislerinde tiz seslerden okunan hoyratlar, bazı durumlarda icra eden ustalar arasında karşılık olarak atışma şeklinde de okunabilir. Türk şiirinin Rubai veya Tuyuğ ‘unda olduğu gibi, duygu ve düşünceleri dört dize içerisinde kısa, öz ve sanatsal bir biçimde anlatılmıştır.³⁹

5.2.HOYRAT İLE MANİ ARASINDAKİ FARKLAR

Mani, anlamı olan sözler bütünüdür yani anlam bütünü teşkil eden sözlerdir.⁴⁰ Hoyratlar farklı bölgelerde daha çok mani karşılığında kullanılmıştır. Şanlıurfa’da söylenen hoyrat ve maniler iki ayrı kavram olarak kullanılmıştır. Hoyrat ve maniye birbirinden ayırt etmek kolay sanılsa da bilimsel olarak arasındaki farkı belirtmek için kesin bir sonuç elde etmek hiç de kolay değildir. Hoyratlar genellikle cinaslı olduğu halde mani çoğunlukla cinassız olarak okunmuş olsa da cinaslı manilere de rastlamak mümkündür. Hoyratlar kırık havalardan ayrı ve kendine has bir ezgi ve usuller içinde icra edilir. Kerküklü usta Hoyrat icracısı olan Osman Tepebaşı mani ve hoyrat arasındaki farkı “mani sözdür, hoyrat sadadır” sözü ile ifade etmiştir. Mani genelde kadınların dilinde olup ve kadınlar arasında okunan tür olmuştur. Hoyrat ise erkekler arasında yaygın olarak ezgi eşliğinde ve sanatsal olarak daha belirgin okunan bir tür olarak adlandırılmıştır. Hoyratlar söylendiği zaman bir makam içinde taksim edası içinde dinlenilir. İlk mısraları

³⁷ Ekici, 2009, s. 30-31.

³⁸ Özbek, 1994, s. 51.

³⁹ Özbek, 2010, s.99.

⁴⁰ Mehmet Bakır Karadağlı ile 18 Ocak 2021 Tarihinde Şanlıurfa’da yapılan yüz yüze kişisel görüşme.

eksik hece ile başlayan hoyratlar bazen mısra sayısı dörtten daha fazla olabilir ve cinas bolca belirtilir.⁴¹

5.3.HOYRATLARDA CİNAS(TECNİS) SANATI

Hoyratı maniden farklı kılan en belirgin özelliklerinden biri de her zaman cinaslı olmasıdır. Cinasın kelime manası başta söylenen söz ile sonda söylenen sözün edebi olarak uyması şeklindedir. Cinasın farklı çeşitleri vardır. Başta tam ve gayri tam olan çeşitleri vardır.

Cinas-1 tam için örnek:

Al benden
Yeşil senden al benden
Sinem attar tükeni
Ne istersey al benden

Cinas-1 tam-1 mürekkep için örnek:

Güne düştüm
Gölgeden güne düştüm
Felek mırazın olsun
Dediğin güne düştüm

Cinas-1 mefruk için örnek:

Güle naz
Bülbül eder güle naz
Girdim yar bahçasına
Ağlayan çok gülen az

⁴¹ Akbıyık, Kürkcüoğlu, 1991, s.21.

Cinas-1 lahik için örnek:

Bu handan

Kervan işler bu handan

Kes zülfin haraç eyle

Kurtar beni bu handan⁴²

5.4.ŞANLIURFA HALK MÜZİĞİNDE HOYRATIN YERİ

Hoyrat, diğer uzun hava türlerine göre sert, kuvvetli ve tiz söylenir. Tiz sesler, dik çıkış ve ani inişler hoyratın kendisine has özelliğidir. Hoyratlar giriş müzikleri ile söylenen türküler eşliğinde okundukları zaman ahenkli bir müzik ortaya çıkar. Bilinenin dışında farklı bir dizi içerisinde okunacak hoyratın gerçeğinden farklı bir hava katacağı bilinen bir gerçektir. Hoyratların notaya alınması epey zordur. Okuyucudan okuyucuya göre özel bir yorumlama tekniği ve okuma tavrı değişikliği hoyratların notaya alınmasını zor kılmaktadır.⁴³ Hoyratlar Şanlıurfalıların günlük yaşamının bir parçası halini almıştır. Yediden yetmişe tüm halkın dilindedir.

5.5.ŞANLIURFA MÜZİĞİNDE HOYRATIN KONULARI

Şanlıurfa yöresinde okunan hoyrat konuları başta aşk, gurbet, vatan sevgisi, vefa, ayrılık ve mertlik gibi farklı duyguların yanı sıra daha ağırlıklı olan konusu insana olan sevgidir. Bu sevginin de içeriğinde hasret, yakarma, arzu, oturup ağlama, kafa tutma, kahırlama gibi duyguları barındırır.

Örnek: Kara göz
Kirpik siyah karagöz
Ateş beni yakmazdı
Yaktı beni kara göz

⁴² a.g.e., s. 18-19.

⁴³ a.g.e., s. 18.

Örnek: Yarım alma
Bütün ver yarım alma
Rabbime niyazım var
Canım al yarım alma

Konu bakımından sevgiden ayrı olarak din, ölüm, yiğitlik, tabiat, fedakârlık ve milli duygular gibi konuları da hoyratlara işlemiştir.

Örnek: Oda seni
Döşenmiş oda seni
Bir canım var Hak vermiş
Dilersey oda seni

Hoyrat, şairinin birkaç mısra ile sevgilisine aktarmak istediği duygusu ve gönlünden gelen acısını bir iki söz ile anlatmasının önemi oldukça büyüktür.⁴⁴

5.6.ŞANLIURFA MÜZİĞİNDE OKUNAN HOYRATIN SÖYLENME YER VE ZAMANLARI

Farklı yerlerde ve zamanlarda okunan hoyratlar halkın günlük hayatına girmiş hatta hayatının hemen her anında bile vardır diyebiliriz. Çoğunlukla arkadaş toplantılarında, güveyi koyma ve düğün esvap giyme gibi merasimlerde ses sanatçıları müzik eşliğinde okurlar. Bahçe ve dağ yatıları, arkadaşlar arasında yapılan eğlence merasimlerinde, kır gezilerinde hoyrat okumak bir gelenek haline gelmiştir. Şanlıurfa kültürü içerisinde yaygın olan sıra gezmelerinde hoyrat okuyucuları geceye ayrı bir ahenk katıp dinleyenleri heyecan ve coşku içerisinde bırakır. Düğünlerde halay esnasında türkü içerisinde hoyrat ile ayrı bir renk ve hava katılır.⁴⁵ Sıra gecelerinin vazgeçilmezi olan hoyrat, müzik icra edilirken 3 veya 5 türküden sonra hoyratı okuyacak kişi, sesinin hazır olduğunu

⁴⁴ a.g.e. s. 20.

⁴⁵ a.g.e., s.24.

hissettiğinde mi sesinin oktavından uzun havaya başlar ve karar sesi olan la sesine teslim eder.

Eskiden damda uyuma kültürü yaygındı. Sesi güzel olan insanlardan komşuları neşesi güzel olsun diye hoyrat okumalarını isterlerdi. Birden fazla hoyrat okuyan olunca aynı konulu hoyratlar üzerinde atışmalar olurdu. Tek okuyanlar ise iki veya üç sokak ötede oturan sevdiği için sesini duyurmak için hoyrat okur ve hoyrat okuyanında kendisi için okunduğunu bilir mesajını almaya çalışır.⁴⁶ Kadınlar arasında da hoyrat okuyanlar vardır. Kadınlar hoyratı evde okurlar ve kesinlikle erkek meclislerinde kadınlar bulunmaz ve hoyrat okumazlar. Çünkü icra edilen müziğin temelinde bağlı oldukları din esas alınır.⁴⁷

5.7.ŞANLIURFA MÜZİĞİNDE EDEBİ BİÇİM YÖNÜNDEN HOYRAT

Edebi yönünden klasik öğelerle beslenmiş hoyrat, şekil yönünden güzel ve sağlam bir yapıya sahiptir. İlk mısra ile son mısra arasında anlatım yönünden cinaslı bir anlatım dediğimiz yakın-uzak bir anlam ilişkisi vardır.

Örnek: Kuleden
Ses geliyor kuleden
O kaş o göz değil mi
Beni sana kul eden

7'li hece ölçüsü ile söylenen bu hoyratlar bazen ekli sözlerle bozulma olasılığı vardır. Ekli olan bu sözler ezgileri birbirine bağlama görevi taşımaktadır. Hoyrat söyleyen kişinin ruh halini anlatan sözler ekli sözlerde saklıdır.

Hoyratların başında görülen ah, baba bugün, gözüm ve zalım gibi sözlerin beraberinde hoyratın sonunda birkaç mısranın düzenli sözlerinde görülür.

Örnek:

(ah)	Gül düğümü	(yar)
(vallah)	Çözülmez gül düğümü	(yar)

⁴⁶ Mehmet Bakır Karadağlı ile 18 Ocak 2021 Tarihinde Şanlıurfa'da yapılan yüz yüze kişisel görüşme.

⁴⁷ Mustafa Karadağlı ile 19 Ocak Tarihinde Gaziantep'te yapılan yüz yüze kişisel görüşme.

(ah) Bunca bayramlar geçti (vay)

(vallah) Kim gördü gül düğümü (vay)

Zalım elinden vay

Nasıl edem ben

Yaralıyam nere gidim

Yerli ağzın ve yerli birçok kelimenin en güzel örneklerinin yaşamasını sağlayan hoyratlar dilin etkilenmesinin önüne geçmiştir.

Örnek: Sürme beni
Çek göze sürme beni
Kapiyda kul olmışam
Naçaram sürme beni

Şirazdır

İsfahandır şirazdır

Tıfıl ağlar dâd eder

Meme küçük şir azdır

Ne mavıdır

Gözleriy ne mavıdır

Avıdırsay sen avıt

El benim nem avıdır⁴⁸

⁴⁸ a.g.e., s.16-17.

5.8.ŞANLIURFA MÜZİĞİNDE YAYGIN OLARAK OKUNAN HOYRAT TÜRLERİ VE NOTALARI

5.8.1. Acem Hoyrat – Muradı Böyle

“Muradı Böyle

Akar Gider Kardaş Muradı Böyle Yar

Ben Derdimi Felekten Sordum

Felek Dedi Bu Derdin Muradı Böyle Yar

Yeri Kibar Yeri Yeri

Yeri Dilber Yeri Yeri

Arkan Sıra Gelım Ölüm

Kurban Gelım Ölüm Oy

Gül İdim Kardaş Fidan Oldum

El Kehrını Kibar Yudan Oldum Yar

Gündüzler Heyalında

Geceler Şirin Uykumdan Oldum

Yeri Kibar Yeri Yeri

Yeri Dilber Yeri Yeri

Arkan Sıra Gelım Ölüm

Kurban Gelım Ölüm Oy”⁴⁹

⁴⁹ Mehmet Bakır Karadağlı ile 18 Ocak 2021 Tarihinde Şanlıurfa’da yapılan yüz yüze kişisel görüşme.

MURADI BÖYLE

ACEM HOYRAT

Yöresi: Şanlıurfa

Kaynak kişi: Seyfettin Sucu

Derleyen: Mustafa Dolap

Notaya alan: Mustafa Dolap

MU RA DI BÖY LE

A KAR Gİ DER KAR DAŞ

MU RA DI BÖY LE YAR YAR YAR YAR YAR YAR YAR YAR

BEN DER Dİ Mİ FE LEK TEN SOR DUM

FE LEK DE Dİ BU DER DİN

MU RA DI BÖY LE YAR YAR YAR YAR YAR YAR YAR YAR

YE Rİ Kİ BAR YE Rİ YE Rİ

Şekil 3 - ACEM HOYRAT (MURADI BÖYLE) NOTASI 1. SAYFA

8
YE Rİ DİL BER BO YU NU GÖ RİM AR KAN SI RAY

9
GE LIM Ö LIM KUR BAN GE LIM Ö LIM OY

10
GÜL İDIM KAR DAŞ Fİ DAN OL DIM

11
EL KEH RI Nİ Kİ BAR YU DAN OL DIM

12
YAR YAR

13
GÜN DÜZ LER HA YA LIM DA

14
GE CE LER

MUSTAFA DOLAP

Şekil 4 - ACEM HOYRAT (MURADI BÖYLE) NOTASI 2. SAYFA

15

Şİ RİN A NAM UY KUM DAN OL DIM

16

YE Rİ Kİ BAR YE Rİ YE Rİ

17

YE Rİ DİL BER BO YU NU GÖ RİM AR KAN Sİ RAY

18

GE LİM Ö LİM KUR BAN GE LİM Ö LİM OY

MUSTAFA DOLAP

MURADI BÖYLE
AKAR GİDER KARDAŞ MURADI BÖYLE YAR
BEN DİRDİMİ FELEKTEN SORDUM
FELEK DEDİ BU DİRDİN MURADI BÖYLE YAR

YERİ KİBAR YERİ YERİ
 YERİ DİLBER YERİ YERİ
 ARKAN SIRA GELİM ÖLİM
 KURBAN GELİM ÖLİM OY

GÜL İDİM KARDAŞ FİDAN OLDUM
 EL KEHRİNİ KİBAR YUDAN OLDUM YAR
 GÜNDÜZLER HEYALIMDA
 GECELER ŞİRİN UYKUMDAN OLDUM

YERİ KİBAR YERİ YERİ
 YERİ DİLBER YERİ YERİ
 ARKAN SIRA GELİM ÖLÜM
 KURBAN GELİM ÖLİM OY

Acem Hoyrat(Muradı Böyle) Makamsal Analizi ve Donanımı

1. Porte: Gerdaniye perdesi ile başlamaktadır. Gerdaniye, Eviç ve Hüseyini perdelerine geçişler yaptığı görülmektedir. Daha sonra Eviç perdesinde asma kalış gösterip, Hüseyini perdesine geçişten sonra Neva perdesine teslim etmektedir.

2. Porte: Gerdaniye perdesi ile başlayıp, Eviç perdesinde asma kalış göstermektedir. Muhayyer, Gerdaniye ve Eviç perdesinde geçişler yapıp Neva perdesine teslim etmektedir.

3. Porte: Hüseyini perdesi ile başlamaktadır. Hüseyini, Neva ve Çargâh perdelerine geçişler yaptıktan sonra Neva perdesine teslim etmektedir.

4. Porte: Gerdaniye perdesi ile başlamaktadır. Muhayyer, Gerdaniye, Eviç ve Hüseyini perdeleri arasında geçişler yaptığı görülmektedir. Eviç perdesinde asma kalış gösterip Hüseyini perdesine teslim etmektedir.

5. Porte: Gerdaniye perdesi ile başlamaktadır. Gerdaniye, Eviç ve Hüseyini, Neva perdelerine geçişler yapıp Neva perdesine teslim etmektedir.

6. Porte: Hüseyini perdesi ile başlamaktadır. Eviç, Hüseyini, Neva ve Çargâh perdelerine geçişler yaptıktan sonra Neva perdesine teslim etmektedir.

7. Porte: Çargâh perdesi ile başlamaktadır. Hüseyini, Neva, Çargâh ve Segâh perdeleri arasında geçişler yapıp karar sesi olan Dügâh perdesine teslim etmektedir.

8. Porte: Segâh perdesi ile başlamaktadır. Neva, Çargâh, Segâh ve Dügâh perdeleri arasında geçişler yapıp karar sesi olan Dügâh perdesine teslim etmektedir.

9. Porte: Neva perdesi ile başlamaktadır. Neva, Çargâh, Segâh ve Dügâh perdeleri arasında geçişler yapıp karar sesi olan Dügâh perdesine teslim etmektedir.

10. Porte: Gerdaniye perdesi ile başlamaktadır. Muhayyer, Gerdaniye ve Eviç perdeleri arasında geçişler yapıp Hüseyini perdesine teslim etmektedir.

11. Porte: Gerdaniye perdesi ile başlayıp Eviç perdesinde asma kalış göstermektedir. Gerdaniye, Eviç Hüseyini, Neva ve Çargâh perdeleri arasında geçişler yapıp Çargâh perdesine teslim etmektedir.

12. Porte: Hüseyini perdesi ile başlamaktadır. Hüseyini, Neva ve Çargâh perdeleri arasında geçişler yapıp Neva perdesine teslim etmektedir.

13. Porte: Gerdaniye perdesi ile başlamaktadır. Muhayyer, Gerdaniye, Eviç ve Hüseyini perdelerinde geçişler yapıp Eviç perdesinde asma kalış göstermektedir.

14. Porte: Gerdaniye perdesi ile başlamaktadır. Gerdaniye, Eviç, Hüseyini perdelerine geçişler yapıp Neva perdesine teslim etmektedir.

15. Porte: Hüseyini perdesi ile başlamaktadır. Hüseyini ve Neva perdeleri arasında geçişler yapıp Neva perdesine teslim etmektedir.

16. Porte: Çargâh perdesi ile başlamaktadır. Hüseyini, Neva, Çargâh ve Segâh perdeleri arasında geçişler yapıp karar sesi olan Dügâh perdesine teslim etmektedir.

17. Porte: Segâh perdesi ile başlamaktadır. Neva, Çargâh, Segâh ve Dügâh perdeleri arasında geçişler yapıp karar sesi olan Dügâh perdesine teslim etmektedir.

18. Porte: Neva perdesi ile başlamaktadır. Neva, Çargâh, Segâh ve Dügâh perdeleri arasında geçişler yapıp karar sesi olan Dügâh perdesine teslim etmektedir.

➤ DİZİSİ	➤ HÜSEYNİ
➤ KARAR SESİ	➤ LA(DÜGÂH)
➤ GÜÇLÜSÜ	➤ Mİ(HÜSEYNİ)
➤ DONANIMI	➤ Sİ BEMOL 2(SEGÂH) – FA DİYEZ(EVİÇ)
➤ YEDENİ	➤ RAST(SOL)
➤ SEYRİ	➤ İNİCİ-ÇIKICI

Tablo 1 - Acem Hoyrat(Muradı Böyle) Makamsal Analizi ve Donanımı

5.8.2. Eski Hoyrat – Yara Sızlar

Yara sızlar ey
Ok değmiş ey kurban yara sızlar heyranıyam
Yaralının halından
Oğul ne bilsin kurban yarasızlar heyranıyam

Ağamın elinden elinden

Paşamın dilinden

Yaralıyam ben nasıl edim

Yeter ağlattıy beni

Gözleriyde ey kurban cadı var

Oğul her baktıkça dilim bağlar

Kül o yarın başına

Oğul her vefasına bel bağlar

Ağamın elinden elinden

Paşamın dilinden

Yaralıyam ben nasıl edim

Yeter ağlattıy beni⁵⁰

⁵⁰ a.g.e.

YAZI BİLMEM

DÜZ HOYRAT

Yöresi: Şanlıurfa
Kaynak kişi: M. Bakır Karadağlı

Derleyen: Mustafa Dolap
Notaya alan: Mustafa Dolap

Hoyrat Tiz Neva Perdesinden Okunuyor...

YA ZI BİL MEM

O KU RAM KAR DAŞ

YA ZI BİL MEM

BU YAZ

BÖY LE GEL Dİ GEÇ Tİ YAR YAR

VAL LAH GE LE CEK

YA ZI BİL MEM YA ZI BİL MEM

BE MAL E Lİ DEN VAY

10
GÖZ LE Rİ DE EY _____ KUR BAN _____ CA DI _____ VAR _____

11
O ĞUL HER BAK TIK ÇA EY _____ Dİ LİM BAĞ _____ LAR _____

12
KÜL O YA RIN BA _____ ŞI NA _____ O ĞUL HER VE FA Sİ ZA _____ BEL BAĞ _____ LAR _____

13
A ĞA MIN E _____ LİN _____ DEN _____ E LİN _____ DEN _____

14
PA ŞA MIN Dİ LİN DE _____ Dİ Lİ _____ DEN _____

15
YA RA LI YAM _____ BEN _____ NA SIL E _____ DİM _____

16
YE TER AĞ _____ LA _____ TİY _____ BE Nİ _____

MUSTAFA DOLAP

YARA SIZLAR EY
OK DEĞMİŞ KURBAN YARA SIZLAR HEYRANİYAM
YARALININ HALINDAN OĞUL NE BİLSİN
YARASIZLAR

AĞAMIN ELİNDEN ELİNDEN
PAŞAMIN DİLİNDEN DİLİNDEN
YARALIYAM BEN NASIL EDİM
YETER AĞLATTIY BENİ

GÖZLERİDE EY KURBAN CADİ VAR
OĞUL HER BAKTIKÇA DİLİM BAĞLAR
KÜL O YARIN BAŞINA
OĞLU HER VEFASIZA BEL BAĞLAR

Eski Hoyrat(Yara Sızlar) Makamsal Analizi ve Donanımı

- 1. Porte:** Gerdaniye perdesi ile başlamaktadır. Tiz Çargâh, Tiz Segâh, Muhayyer ve gerdaniye perdeleri arasında inici geçişler yapıp Eviç perdesine teslim etmektedir.
- 2. Porte:** Muhayyer perdesi ile başlamaktadır. Tiz Çargâh, Tiz Segâh, Muhayyer, Gerdaniye ve Eviç perdeleri arasında inici geçişler yapıktan sonra Hüseyini perdesine teslim etmektedir.
- 3. Porte:** Muhayyer perdesi ile başlamaktadır. Gerdaniye, Eviç, Hüseyini, Neva ve Çargâh perdeleri arasında inici geçişler yapıp Neva perdesine teslim etmektedir.
- 4. Porte:** Gerdaniye perdesi ile başlamaktadır. Tiz Çargâh, Tiz Buselik, Muhayyer, Gerdaniye, Eviç, Hüseyini perdeleri arasında inici-çıkıcı geçişler yapıp Hüseyini perdesine teslim etmektedir.
- 5. Porte:** Eviç perdesi ile başlamaktadır. Muhayyer, Gerdaniye, Eviç, Hüseyini, Neva ve Çargâh perdeleri arasında inici-çıkıcı geçişler yapıp Çargâh perdesine teslim etmektedir.
- 6. Porte:** Çargâh perdesi ile başlamaktadır. Gerdaniye, Eviç, Hüseyini, Neva, Çargâh ve Segâh perdeleri arasında geçişler yapıp Segâh perdesine teslim etmektedir.
- 7. Porte:** Segâh perdesi ile başlamaktadır. Neva, Çargâh ve Segâh perdeleri arasında geçişler yapıp karar sesi olan Dügâh perdesine teslim etmektedir.
- 8. ve 9. Porte:** Dügâh perdesi ile başlamaktadır. Segâh, Çargâh, Neva ve Hüseyini perdeleri arasında geçişler yapıp karar sesi olan Dügâh perdesine teslim etmektedir.
- 10. Porte:** Muhayyer perdesi ile başlamaktadır. Tiz Çargâh, Tiz Buselik, Muhayyer, Eviç ve Hüseyini perdeleri arasında geçişler yapıp güçlü sesi olan Hüseyini perdesine teslim etmektedir.
- 11. Porte:** Eviç perdesi ile başlamaktadır. Muhayyer, Gerdaniye, Eviç Hüseyini, Neva ve Çargâh perdeleri arasında geçişler yapıp Çargâh perdesine teslim etmektedir.
- 12. Porte:** Muhayyer perdesi ile başlamaktadır. Tiz Çargâh, Tiz Segâh, Muhayyer, Gerdaniye, Eviç, Hüseyini, Neva ve Çargâh perdeleri arasında geçişler yapıp Çargâh perdesine teslim etmektedir.

13. Porte: Çargâh perdesi ile başlamaktadır. Gerdaniye, Eviç, Hüseyini, Neva, Çargâh ve Segâh perdeleri arasında geçişler yapıp Segâh perdesine teslim etmektedir.

14. Porte: Segâh perdesi ile başlamaktadır. Neva, Çargâh ve Segâh perdeleri arasında geçişler yapıp karar sesi olan Dügâh perdesine teslim etmektedir.

15. ve 16. Porte: Dügâh perdesi ile başlamaktadır. Segâh, Çargâh, Neva ve Hüseyini perdeleri arasında geçişler yapıp karar sesi olan Dügâh perdesine teslim etmektedir.

➤ DİZİSİ	➤ HÜSEYNİ
➤ KARAR SESİ	➤ LA(DÜGÂH)
➤ GÜÇLÜSÜ	➤ Mİ(HÜSEYNİ)
➤ DONANIMI	➤ Sİ BEMOL 2(SEGÂH), FA DİYEZ(EVİÇ)
➤ YEDENİ	➤ SOL(RAST)
➤ SEYRİ	➤ İNİCİ ÇIKICIDIR

Tablo 2 - Eski Hoyrat(Yara Sızlar) Makamsal Analizi ve Donanımı

5.8.3. Düz Hoyrat – Yazı Bilmem

Yazı bilmem

Okuram kardaş yazı bilmem

Bu yaz böyle geldi geçti yar yar

Vallah gelecek yazı bilmem yazı bilmem

Be mal eliden vay

Naçar eliden

Garip eliden vay⁵¹

⁵¹ a.g.e.

YARA SIZLAR

ESKİ HOYRAT

Yöresi: Şanlıurfa

Kaynak kişi: İ.Halil Altıngöz

Derleyen: Mustafa Dolap

Notaya alan: Mustafa Dolap

YA RA SIZ LA REY

OK DEĞ MI ŞEY KUR BAN

YA RA SIZ LAR HEY RA Nİ YAM

YA RA LI NIN HA LIN DAN

O ĞUL NE BİL SİN EY KUR BAN YA RA SIZ LAR HEY RA Nİ YAM

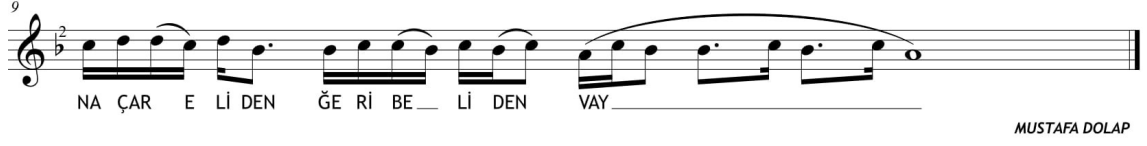
A ĞA MIN E LİN DEN E LİN DEN

PA ŞA MIN Dİ LİN DE Dİ Lİ DEN

YA RA LI YAM BE N NA SİL E DİM

YE TER AĞ LAT TİY BE Nİ

9

NA ÇAR E Lİ DEN ĞE Rİ BE Lİ DEN VAY

MUSTAFA DOLAP

YAZI BİLMEM
OKURAM KARDAŞ YAZI BİLMEM
BU YAZ BÖYLE GELDİ GEÇTİ YAR YAR
VALLAH GELECEK YAZI BİLMEM YAZI BİLMEM

BE MAL ELİDEN VAY
NAÇAR ELİDEN
ĞERİB ELİDEN VAY

Düz Hoyrat(Yazı Bilmem) Makamsal Analizi ve Donanımı

“Hoyrat Tiz Neva perdesinden okunmaktadır.”

- 1. Porte:** Tiz Neva perdesi ile başlamaktadır. Tiz Neva ve Tiz Çargâh perdeleri arasında geçişler yapıp Tiz Segâh Perdesinde asma kalış yaptığı görülmektedir.
- 2. Porte:** Tiz Neva perdesi ile başlamaktadır. Tiz Neva, Tiz Çargâh ve Tiz Segâh perdeleri arasında geçişler yapıp Tiz Segâh perdesine teslim etmektedir.
- 3. Porte:** Tiz Çargâh perdesi ile başlamaktadır. Tiz Neva ve Tiz Çargâh perdeleri arasında geçiş yapıp Tiz Segâh perdesinde asma kalış göstermektedir. Tiz Neva, Tiz Çargâh ve Tiz Segâh perdeleri arasında geçişler yapıp Muhayyer perdesine teslim etmektedir.
- 4. Porte:** Hoyrat Tiz Neva perdesi ile başlamaktadır. Tiz Neva, Tiz Çargâh ve Tiz Segâh perdeleri arasında geçişler yapıp Tiz Segâh Perdesine teslim etmektedir.
- 5. Porte:** Tiz Çargâh perdesi ile başlamaktadır. Tiz Neva, Tiz Çargâh ve Tiz Segâh perdeleri arasında inici-çıkıcı geçişler yaptığı görülmektedir. Tiz Segâh Perdesinde asma kalış gösterip karar sesi olan Muhayyer perdesine teslim etmektedir.
- 6. Porte:** Tiz Segâh perdesi ile başlamaktadır. Tiz Neva, Tiz Çargâh ve Tiz Segâh perdeleri arasında geçişler yaptığı görülmektedir. Tiz Segâh Perdesinde asma kalış yaptığı görülmektedir.
- 7. Porte:** Tiz Çargâh perdesi ile başlamaktadır. Tiz Neva, Tiz Çargâh, Tiz Segâh ve Muhayyer perdeleri arasında geçişler yapıp Muhayyer perdesine teslim etmektedir.
- 8. Porte:** Tiz Çargâh perdesi ile başlamaktadır. Tiz Hüseyini Tiz Neva ve Tiz Çargâh perdeleri arasında geçişler yapmaktadır. Tiz Neva perdesinde asma kalış gösterip Tiz Segâh perdesine teslim etmektedir.
- 9. Porte:** Tiz Çargâh perdesi ile başlamaktadır. Tiz Neva, Tiz Çargâh ve Tiz Segâh perdeleri arasında geçişler yapıp Muhayyer perdesine teslim etmektedir.

➤ DİZİSİ	➤ UŞŞAK
➤ KARAR SESİ	➤ LA(DÜĞÂH)
➤ GÜÇLÜSÜ	➤ RE(NEVA)
➤ DONANIMI	➤ Sİ BEMOL 2(SEGÂH)
➤ YEDENİ	➤ SOL(RAST)
➤ SEYRİ	➤ İNİCİ-ÇIKICI

Tablo 3 - Düz Hoyrat(Yazı Bilmem) Makamsal Analizi ve Donanımı

“Hoyrat oktav seslerden okunduğu için Karar sesi Muhayyer Perdesi(LA), Güçlüsü Tiz Neva Perdesi(RE), Donanımı Tiz Segâh Perdesi(Sİ BEMOL 2), Yedeni Gerdaniye Perdesi(SOL) olarak değişkenlik göstermektedir.”

5.8.4. Aşırtmalı Hoyrat – Yara Sızlar

Yara sızlar

Ok değmiş yara sızlar vay

Yaralın halından oğul ne bilsin

Yarasızlar

Esmer eliden vay

Garip eliden vay vay⁵²

⁵² a.g.e.

YARA SIZLAR

AŞIRTMALI HOYRAT

Yöresi: Şanlıurfa

Kaynak kişi: M. Bakır Karadağlı

Derleyen: Mustafa Dolap

Notaya alan: Mustafa Dolap

Hoyrat Tiz Neva Perdesinden Okunuyor...

YA RA SIZ LAR

OK DEĞ MİŞ

YA RA SIZ LAR VAY

YA RA LI NIN HA LIN DAN

OĞUL NE BİL SİN YA RA SIZ LAR

ES MER E Lİ DEN VAY

GA RİP E Lİ DEN VAY

MUSTAFA DOLAP

YARA SIZLAR
OK DEĞMİŞ YARA SIZLAR VAY
YARALININ HALINDAN
OĞUL NE BİLSİN YARASIZLAR

ESMER ELİDEN VAY
GARİP ELİDEN VAY

Şekil 10 - AŞIRTMALI HOYRAT(YARA SIZLAR) NOTASI

Aşırtmalı Hoyrat(Yara Sızlar) Makamsal Analizi ve Donanımı

“Hoyrat Tiz Neva perdesinden okunmaktadır.”

1. Porte: Tiz Çargâh perdesi ile başlamaktadır. Tiz Neva, Tiz Çargâh ve Tiz Segâh perdeleri arasında geçişler yapıp Tiz Segâh perdesine teslim etmektedir.

2. Porte: Tiz Neva perdesi ile başlamaktadır. Tiz Çargâh ve Tiz Segâh perdeleri arasında geçişler yapmaktadır. Tiz Çargâh perdesine asma kalış gösterip Tiz Segâh perdesine teslim etmektedir.

3. Porte: Tiz Çargâh perdesi ile başlamaktadır. Tiz Neva, Tiz Çargâh, Tiz Segâh ve Muhayyer perdeleri arasında geçişler yaptığı görülmektedir. Tiz Segâh perdesinde asma kalış gösterip Muhayyer perdesine teslim etmektedir.

4. Porte: Tiz Hüseyini perdesi ile başlamaktadır. Tiz Acem, Tiz Hüseyini, Tiz Neva ve Tiz Çargâh perdeleri arasında geçişler yapıp Tiz Çargâh perdesine teslim etmektedir.

5. Porte: Tiz Çargâh perdesi ile başlamaktadır. Tiz Hüseyini Tiz Neva, Tiz Çargâh ve Tiz Segâh perdeleri arasında geçişler yapıp Tiz Segâh perdesine teslim etmektedir.

6. Porte: Tiz Çargâh perdesi ile başlamaktadır. Tiz Hüseyini, Tiz Neva, Tiz Çargâh ve Tiz Segâh perdeleri arasında geçişler yapıp Tiz Segâh perdesine teslim etmektedir.

7. Porte: Tiz Çargâh perdesi ile başlamaktadır. Tiz Neva, Tiz Çargâh, Tiz Segâh ve Muhayyer perdeleri arasında geçişler yapıp Muhayyer perdesine teslim etmektedir.

➤ DİZİSİ	➤ UŞŞAK
➤ KARAR SESİ	➤ LA(DÜĞÂH)
➤ GÜÇLÜSÜ	➤ RE(NEVA)
➤ DONANIMI	➤ Sİ BEMOL 2(SEGÂH)
➤ YEDENİ	➤ SOL(RAST)
➤ SEYRİ	➤ İNİCİ-ÇIKICI

Tablo 4 - Aşırtmalı Hoyrat(Yara Sızlar) Makamsal Analizi ve Donanımı

“Hoyrat oktav seslerden okunduğu için Karar sesi Muhayyer Perdesi(LA), Güçlüsü Tiz Neva Perdesi(RE), Donanımı Tiz Segâh Perdesi(Sİ BEMOL 2), Yedeni Gerdaniye Perdesi(SOL) olarak değışkenlik göstermektedir.

“Oktav seslerden okunan hoyrat içinde Mi(Tiz Hüseyini) ve Fa(Tiz Acem) perdesine geçişler yapılmaktadır. Bu geçişlere Şanlıurfa’da aşirtma olarak denilmekte bu yüzden hoyrat türüne Aşirtmalı hoyrat adı vermektedir.”

5.8.5. İbrahimi Hoyrat – Böyle Bağlar

Ah Böyle bağlar

Yar başını kardaş böyle bağlar

Ah kuş uçmaz kervan geçmez yar

Vallah yıkılsın böyle bağlar

Aman aman aman

Aman aman aman⁵³

⁵³ a.g.e.

BÖYLE BAĞLAR

İBRAHİMİ HOYRAT

Yöresi: Şanlıurfa

Kaynak kişi: M. Bakır Karadağlı

Derleyen: Mustafa Dolap

Notaya alan: Mustafa Dolap

Hoyrat Tiz Çargah Perdesinden Okunuyor...

1 AH

2 BÖY LE BAĞ LAR

3 YAR BA ŞI NEY KAR DAŞ

4 BÖY LE BAĞ LAR

5 AH

6 KUŞ UÇ MAZ KER VAN GEÇ MEZ YAR

7 VALLAH YI KIL SIN BÖY LE BAĞ LAR

Hoyrat Çargah Perdesinden Okunuyor...

8 A MAN A MAN A MA N A MAN

Şekil 11 - İBRAHİMİ HOYRAT(BÖYLE BAĞLAR) NOTASI 1. SAYFA

AH BÖYLE BAĞLAR
YAR BAŞINI KARDAŞ BÖYLE BAĞLAR
AH KUŞ UÇMAZ KERVAN GEÇMEZ YAR
VALLAH YIKILSIN BÖYLE BAĞLAR

AMAN AMAN AMAN AMAN AMAN AMAN

İbrahimi Hoyrat(Böyle Bağlar) Makamsal Analizi ve Donanımı

“Hoyrat Tiz Çargâh perdesinden okunmaktadır.”

1. Porte: Tiz Çargâh perdesi ile başlamaktadır. Tiz Neva, Tiz Çargâh, Tiz Segâh ve Muhayyer perdeleri arasında inici geçişler yapıp Gerdaniye perdesine teslim edilmektedir.

2. Porte: Tiz Çargâh perdesi ile başlamaktadır. Tiz Çargâh ve Tiz Segâh perdeleri arasında inici-çıkıcı geçişler yapıp Tiz Segâh perdesine teslim etmektedir.

3. Porte: Tiz Çargâh perdesi ile başlamaktadır. Tiz Neva, Tiz Çargâh ve Tiz Segâh perdeleri arasında geçişler yaptıktan sonra Tiz Çargâh perdesinde asma kalış gösterip Tiz Segâh perdesine teslim etmektedir.

4. Porte: Tiz Çargâh perdesi ile başlamaktadır. Tiz Neva, Tiz Çargâh ve Tiz Segâh perdeleri arasında geçişler yapıp karar sesi olan Muhayyer perdesine teslim etmektedir.

5. Porte: Tiz Çargâh perdesi ile başlamaktadır. Tiz Neva, Tiz Çargâh ve Tiz Segâh perdeleri arasında inici geçişler yapıp Gerdaniye perdesine teslim etmektedir.

6. Porte: Tiz Çargâh perdesi ile başlamaktadır. Tiz Neva, Tiz Çargâh, Tiz Segâh ve Muhayyer perdeleri arasında inici-çıkıcı geçişler yapıp Muhayyer perdesine teslim etmektedir.

7. Porte: Eviç perdesi ile başlamaktadır. Muhayyer, Gerdaniye, Eviç ve Hüseyini perdeleri arasında inici geçişler yapıp Neva perdesine teslim etmektedir.

8. Porte: Çargâh perdesi ile başlamaktadır. Hüseyini, Neva, Çargâh ve Segâh perdeleri arasında geçişler yaptıktan sonra Çargâh perdesinde asma kalış gösterip Segâh perdesine teslim etmektedir.

9. Porte: Segâh perdesi ile başlamaktadır. Neva Çargâh, Segâh ve Dügâh perdeleri arasında inici-çıkıcı geçişler yaptıktan sonra Segâh perdesine asma kalış gösterip karar sesi olan dügâh perdesine teslim etmektedir.

➤ DİZİSİ	➤ UŞŞAK
➤ KARAR SESİ	➤ LA(DÜĞÂH)
➤ GÜÇLÜSÜ	➤ DO(ÇARGÂH)
➤ DONANIMI	➤ Sİ BEMOL 2(SEGÂH)
➤ YEDENİ	➤ SOL(RAST)
➤ SEYRİ	➤ İNİCİ-ÇIKICI

Tablo 5 - İbrahimi Hoyrat(Böyle Bağlar) Makamsal Analizi ve Donanımı

“Hoyrat oktav seslerden okunduğu için Karar sesi Muhayyer Perdesi(LA), Güçlüsü Tiz Çargâh Perdesi(DO), Donanımı Tiz Segâh Perdesi(Sİ BEMOL 2), Yedeni Gerdaniye Perdesi(SOL) olarak değişkenlik göstermektedir.”

“Hoyrat dizinin oktav seslerinden seslendirilip tekrar pes seslere iniş yapılarak karar sesinde bitirilir. Düz Hoyrat seslendirilirken Güçlü sesi Do(Çargâh) olarak kullanılmaktadır.” Şanhurfa müziğinde bu türe İbrahimi Makam Dizisi denilmektedir.”

5.8.6. Mesnevi Hoyrat – Gül Düğümü

Ah gül düğümü

Çözölmüş gül düğümü yar yar

Bunca bayramlar geldi geçti

Kardaş kim gördü güldüğümü

Garip eliden vay

Yetim eliden vay

Yaralıyam ben nasıl edim oy oy⁵⁴

⁵⁴ a.g.e.

GÜL DÜĞÜMÜ

MESNEVİ HOYRAT

Yöresi: Şanlıurfa

Kaynak kişi: M. Bakır Karadağlı

Derleyen: Mustafa Dolap

Notaya alan: Mustafa Dolap

Hoyrat Tiz Neva Perdesinden Okunuyor...

AH GÜL DÜ GÜ MÜ

ÇÖ ZÜL MÜŞ GÜL DÜ GÜ MÜ YAR YAR

BUN CA BAY RAM LAR GEL Dİ GEÇ Tİ

KAR DAŞ KİM GÖR DÜ GÜL DÜ GÜ MÜ

GA RİP EL Lİ DEN VAY YE TİM E Lİ DEN VAY

YA RA LI YAM BEN NA SİL E DİM OY OY

MUSTAFA DOLAP

AH GÜL DÜĞÜMÜ
ÇÖZÜLMÜŞ GÜLDÜĞÜMÜ YAR
BUNCA BAYRAMLAR GELDİ GEÇTİ
KARDAŞ KİM GÖRDÜ GÜLDÜĞÜMÜ

GARİP ELİDEN VAY
YETİM ELİDEN VAY
YARALIYAM BEN NASIL EDİM OY OY

Şekil 13 - MESNEVİ HOYRAT(GÜL DÜĞÜMÜ) NOTASI

Mesnevi Hoyrat(Gül Düğümü) Makamsal Analizi ve Donanımı

“Hoyrat Tiz Neva perdesinden okunmaktadır.”

1. Porte: Tiz Neva perdesi ile başlamaktadır. Tiz Hüseyini, Tiz Neva ve Tiz Nim Hicaz perdeleri arasında geçişler yaptıktan sonra Tiz Neva perdesinde asma kalış gösterip Tiz Nim Hicaz perdesine teslim etmektedir.

2. Porte: Tiz Hüseyini perdesi ile başlamaktadır. Tiz Hüseyini, Tiz Neva, Tiz Nim Hicaz ve Sümbüle perdeleri arasında geçişler yaptıktan sonra Tiz Nim Hicaz perdesinde asma kalış gösterip Sümbüle perdesine teslim etmektedir.

3. Porte: Tiz Hüseyini perdesi ile başlamaktadır. Tiz Hüseyini, Tiz Neva ve Tiz Nim Hicaz perdeleri arasında geçişler yaptıktan sonra Tiz Neva perdesinde asma kalış gösterip Tiz Nim Hicaz perdesine teslim etmektedir.

4. Porte: Tiz Hüseyini perdesi ile başlamaktadır. Tiz Hüseyini, Tiz Neva, Tiz Nim Hicaz ve Sümbüle perdeleri arasında geçişler yapıp Sümbüle perdesine teslim etmektedir.

5. Porte: Tiz Nim Hicaz perdesi ile başlamaktadır. Tiz Neva, Tiz Nim Hicaz, Sümbüle ve perdeleri arasında geçişler yapıp Tiz Nim Hicaz ve Sümbüle perdelerinde asma kalış göstermektedir. Tiz Neva, Tiz Nim Hicaz ve Sümbüle perdeleri arasında geçişler yapıp Tiz Nim Hicaz perdesinde tekrar asma kalış gösterdikten sonra Muhayyer perdesine teslim etmektedir.

6. Porte: Muhayyer perdesi ile başlamaktadır. Tiz Nim Hicaz, Sümbüle ve Muhayyer perdeleri arasında geçişler yapıp Muhayyer perdesine teslim etmektedir.

➤ DİZİSİ	➤ HİCAZ
➤ KARAR SESİ	➤ LA(DÜĞÂH)
➤ GÜÇLÜSÜ	➤ RE(NEVA)
➤ DONANIMI	➤ Sİ BEMOL(KÜRDİ) – DO DİYEZ(NİM HİCAZ)
➤ YEDENİ	➤ SOL(RAST)
➤ SEYRİ	➤ İNİCİ-ÇIKICI

Tablo 6 - Mesnevi Hoyrat(Gül Düğümü) Makamsal Analizi ve Donanımı

“Hoyrat oktav seslerden okunduğu için Karar sesi Muhayyer Perdesi(LA), Güçlüsü Tiz Neva Perdesi(RE), Donanımı Sümbüle Perdesi(Sİ BEMOL), Tiz Nim Hicaz Perdesi(DO DİYEZ), Yedeni Gerdaniye(SOL) olarak değışkenlik göstermektedir.”

5.8.7. Hüseyini Hoyrat – Yaradan Var

Yaradan var

Yeri göğü kurban yaradan var

Mağrurlanma padişahım

Senide bir yaradan var

Gözel eliden

Şirin eliden yar di yar yar⁵⁵

⁵⁵ a.g.e.

YARADAN VAR

HÜSEYİNİ HOYRAT

Yöresi: Şanlıurfa

Kaynak kişi: Mercan Özkan

Derleyen: Mustafa Dolap

Notaya alan: Mustafa Dolap

Hoyrat Tiz Hüseyini Perdesinden okunuyor...

YA RA DAN VAR

YE Rİ GÖ ĞÜ KUR BAN

YA RA DAN VA RI VAR

MAĞ RUR LAN MA PA Dİ ŞA

HİM

SE Nİ DE BİR YA RA DAN VAR

GÖ ZE LE Lİ DEN

Şİ Rİ NE Lİ DEN YAR Dİ YAR YAR

MUSTAFA DOLAP

YARADAN VAR
YERİ GÖĞÜ KURBAN YARADAN VAR
MAĞRURLANMA PADİŞAHIM
SENİDE BENİM GİBİ YARADAN VAR

GÖZEL ELİDEN
ŞİRİN ELİDEN YAR
Dİ YAR YAR

Şekil 14 - HÜSEYİNİ HOYRAT(YARADAN VAR) NOTASI

Hüseyini Hoyrat(Yaradan Var) Makamsal Analizi ve Donanımı

“Hoyrat Tiz Hüseyini perdesinden okunmaktadır.”

1. Porte: Tiz Hüseyini perdesi ile başlamaktadır. Tiz Gerdaniye, Tiz Eviç, Tiz Hüseyini, Tiz Neva, Tiz Çargâh, perdeleri arasında geçişler yapıp Tiz Hüseyini Perdesine teslim etmektedir.

2. Porte: Tiz Hüseyini perdesi ile başlamaktadır. Tiz Eviç, Tiz Hüseyini, Tiz Neva ve Tiz Çargâh perdeleri arasında geçişler yaptıktan sonra Tiz Neva perdesinde asma kalış göstermektedir. Tiz Neva, Tiz Hüseyini ve Tiz Eviç perdeleri arasında geçişler yaptıktan sonra tekrar Tiz Neva perdesinde asma kalış gösterip Tiz Hüseyini perdesine teslim etmektedir.

3. Porte: Tiz Eviç perdesi ile başlamaktadır. Tiz Eviç, Tiz Hüseyini, Tiz Neva, Tiz Çargâh, Tiz Segâh ve Muhayyer perdeleri arasında geçişler yapıp Tiz Hüseyini perdesine teslim etmektedir.

4. Porte: Tiz Hüseyini perdesi ile başlamaktadır. Tiz Eviç ve Tiz Hüseyini perdeleri arasında geçişler yapıp Tiz Neva perdesine teslim etmektedir

5. Porte: Tiz Hüseyini perdesi ile başlamaktadır. Tiz Neva ve Tiz Hüseyini perdeleri arasında geçişler yapıp Tiz Çargâh perdesinde asma kalış göstermektedir. Devamında Tiz Hüseyini, Tiz Neva ve Tiz Segâh perdeleri arasında geçişler yapıp Muhayyer perdesine teslim etmektedir.

6. Porte: Tiz Hüseyini Perdesi ile başlayıp Tiz Neva perdesinde asma kalış göstermektedir. Tiz Hüseyini, Tiz Neva ve Tiz Çargâh perdeleri arasında geçişler yapıp Muhayyer perdesine teslim etmektedir.

7. Porte: Tiz Çargâh perdesi ile başlamaktadır. Tiz Neva, Tiz Çargâh, Tiz Segâh ve Muhayyer perdeleri arasında geçişler yapıp Muhayyer perdesine teslim etmektedir.

8. Porte: Tiz Segâh perdesi ile başlamaktadır. Tiz Çargâh, Tiz Segâh ve Muhayyer perdeleri arasında geçişler yapıp Muhayyer perdesine teslim etmektedir.

➤ DİZİSİ	➤ HÜSEYİNİ
➤ KARAR SESİ	➤ LA(DÜĞÂH)
➤ KARAR SESİ	➤ Mİ(HÜSEYİNİ)
➤ DONANIMI	➤ Sİ BEMOL 2(SEGÂH) – FA DİYEZ(EVİÇ)
➤ YEDENİ	➤ SOL(RAST)
➤ SEYRİ	➤ İNİCİ-ÇIKICI

Tablo 7 - Hüseyini Hoyrat(Yaradan Var) Makamsal Analizi ve Donanımı

“Hoyrat oktav seslerden okunduğu için Karar sesi Muhayyer Perdesi(LA), Güçlüsü Tiz Hüseyini Perdesi(Mİ), Donanımı Tiz Segâh Perdesi(Sİ BEMOL 2) Tiz Eviç(FA DİYEZ), Yedeni Gerdaniye Perdesi(SOL) olarak değişkenlik göstermektedir.”

5.8.8. Garip Hoyrat – Baba Bugün Dalda Yeri

Baba böğün dalda yeri

Bülbül ol gardaş dalda yeri

Ah felek bir yeri yıksa

Oğul bırakmaz dalda yeri

Aman aman aman aman aman

Ah canda mı gurban ey ey

Baba böğün daldalanım

Dalım yok daldalanım

Ben feleğe neyledim

Oğul bırakmaz daldalanım

Aman aman aman aman aman

Ah canda mı gurban ey ey⁵⁶

⁵⁶ a.g.e.,

BABA BUGÜN DALDA YERİ

GARİP HOYRAT

Yöresi: Şanlıurfa

Kaynak kişi: Mehmet Özbek

Derleyen: Mustafa Dolap

Notaya alan: Mustafa Dolap

BA BA BÖ GIN

DAL DA YE RI

BÜL BÜL OL KAR DAŞ

DAL DA YE RI

AH FE LEK BİR YE RİYİK-SA BİR YE RİYİK SA

O ĞUL BI RAK MAZ DAL DA YE RI

A MAN A MAN A MAN A MAN A MAN

AH CAN DA MI KUR BAN EY EY

BA BA BÖ GIN

Şekil 15 - GARİP HOYRAT(BABA BUGÜN) NOTASI 1. SAYFA

10 DAL _____ DA LA NIM _____

11 DA _____ LIM YOL _____

12 DAL _____ DA _____ LA _____ NIM _____

13 BEN _____ FEL LE ĞE NEY LE _____ DİM NEY LE _____ DİM _____

14 O ĞUL BU RAK MAZ _____ DAL DA YE Rİ _____

15 A _____ MAN _____ A _____ MAN _____ A _____ MAN _____ A _____ MAN A _____ MAN _____

16 AH _____ CAN DA _____ MI KUR BAN EY EY _____

MUSTAFA DOLAP

BABA BÖĞÜN DALDA YERİ
 BÜLBÜL OL GARDAŞ DALDA YERİ
 AH FELEK BİR YERİ YIKSA
 OĞUL BIRAKMAZ DALDA YERİ

BABA BÖĞÜN DALDALANIM
 DALIM YOK DALDALANIM
 BEN FELEĞE NEYLEDİM
 OĞUL BIRAKMAZ DALDALANIM

AMAN AMAN AMAN AMAN AMAN
 AH CANDA MI GURBAN EY EY

Garip Hoyrat(Baba Bugün Dalda Yeri) Makamsal Analizi ve Donanımı

- 1. Porte:** Gerdaniye Perdesi ile başlamaktadır. Muhayyer, Gerdaniye, Eviç ve Hüseyini perdeleri arasında geçişler yapıp Eviç perdesine teslim etmektedir.
- 2. Porte:** Gerdaniye Perdesi ile başlamaktadır. Muhayyer, Gerdaniye, Eviç, Hüseyini ve Neva perdeleri arasında geçişler yapıp Hüseyini perdesine teslim etmektedir.
- 3. Porte:** Neva perdesi ile başlamaktadır. Gerdaniye, Eviç, Hüseyini ve Neva perdeleri arasında geçişler yapıp Neva perdesine teslim etmektedir.
- 4. Porte:** Eviç perdesi ile başlamaktadır. Gerdaniye, Eviç, Hüseyini ve Neva Perdeleri arasında geçişler yapıp Neva perdesine teslim etmektedir.
- 5. Porte:** Gerdaniye Perdesi ile başlamaktadır. Muhayyer, Gerdaniye, Eviç ve Hüseyini perdeleri arasında geçişler yapıp Eviç perdesine teslim etmektedir.
- 6. Porte:** Hüseyini perdesi ile başlamaktadır. Gerdaniye, Eviç, Hüseyini ve Neva Perdeleri arasında geçişler yapıp Neva perdesine teslim etmektedir.
- 7. Porte:** Eviç perdesi ile başlamaktadır. Muhayyer, Gerdaniye, Eviç, Hüseyini, Neva, Çargâh ve Buselik perdeleri arasında inici şekilde geçişler yapıp yedeni Kürdi perdesi ile Buselik perdesine teslim etmektedir.
- 8. Porte:** Hüseyini perdesi ile başlamaktadır. Eviç, Hüseyini, Neva ve Çargâh perdeleri arasında inici şekilde geçişler yapıp Buselik perdesine teslim etmektedir.
- 9. Porte:** Gerdaniye Perdesi ile başlamaktadır. Muhayyer, Gerdaniye, Eviç ve Hüseyini perdeleri arasında geçişler yapıp Eviç perdesine teslim etmektedir.
- 10. Porte:** Gerdaniye Perdesi ile başlamaktadır. Muhayyer, Gerdaniye, Eviç, Hüseyini ve Neva perdeleri arasında geçişler yapıp Hüseyini perdesine teslim etmektedir.
- 11. Porte:** Neva perdesi ile başlamaktadır. Gerdaniye, Eviç, Hüseyini ve Neva perdeleri arasında geçişler yapıp Hüseyini perdesine teslim etmektedir.
- 12. Porte:** Eviç perdesi ile başlamaktadır. Gerdaniye, Eviç, Hüseyini ve Neva Perdeleri arasında geçişler yapıp Neva perdesine teslim etmektedir.

13. Porte: Gerdaniye Perdesi ile başlamaktadır. Muhayyer, Gerdaniye, Eviç ve Hüseyini perdeleri arasında geçişler yapıp Hüseyini perdesine teslim etmektedir.

14. Porte: Hüseyini perdesi ile başlamaktadır. Gerdaniye, Eviç, Hüseyini ve Neva Perdeleri arasında geçişler yapıp Neva perdesine teslim etmektedir.

15. Porte: Eviç perdesi ile başlamaktadır. Muhayyer, Gerdaniye, Eviç, Hüseyini, Neva, Çargâh ve Buselik perdeleri arasında inici şekilde geçişler yapıp yedeni Kürdi perdesi ile Buselik perdesine teslim etmektedir.

16. Porte: Hüseyini perdesi ile başlamaktadır. Eviç, Hüseyini, Neva ve Çargâh perdeleri arasında inici şekilde geçişler yapıp Buselik perdesine teslim etmektedir.

➤ DİZİSİ	➤ SEGÂH
➤ KARAR SESİ	➤ Sİ(BUSELİK)
➤ GÜÇLÜSÜ	➤ RE(NEVA)
➤ DONANIMI	➤ FA DİYEZ(EVİÇ)
➤ YEDENİ	➤ LA DİYEZ(KÜRDİ)
➤ SEYRİ	➤ İNİCİ-ÇIKICI

Tablo 8 - Garip Hoyrat(Baba Bugün Dalda Yeri) Makamsal Analizi ve Donanımı

5.8.9. Divan Hoyrat – Ağlama Naçar Ağlama

Ağlama naçar ağlama

Gündür geçer ağlama

Bu kapıyı örten mevlam

Birgün açar ağlama

Ölürem ben naçaram ben oy oy⁵⁷

⁵⁷ Öncel, Mehmet, Şanlıurfa Müziğinde Hoyrat ve Hoyratçılık: Yaşar Özden Örneği, İstem. 2019, (34):358-360.

AĞLAMA NAÇAR AĞLAMA

DİVAN HOYRAT

Yöresi: Şanlıurfa
Kaynak kişi: Yaşar Özden

Derleyen: Mehmet Öncel
Notaya alan: Mehmet Öncel

Hoyrat Tiz Hüseyini Perdesinden Okunuyor...

AĞ LA MA NA ÇAR AĞ LA MA
GÜN GÜR GE ÇER
AĞ LA MA
BU KA PI YI ÖR TEN MEV LAM
BİR GÜN A ÇAR AĞ LA MA
Ö LÜ BEN NA ÇA RAM BEN OY OY

AĞLAMA NAÇAR AĞLAMA
GÜNDÜR GEÇER AĞLAMA
BU KAPIYI ÖRTEN MEVLAM
BİRGÜN AÇAR AĞLAMA
ÖLÜREM BEN NAÇARAM BEN OY OY

Şekil 17 - DİVAN HOYRAT(AĞLAMA NAÇAR) NOTASI

Divan Hoyrat(Ağlama Naçar Ağlama) Makamsal Analizi ve Donanımı

“Hoyrat Tiz Hüseyini perdesinden okunmaktadır.”

1. Porte: Tiz Hüseyini Perdesinden okunmakta ve Tiz Hüseyini perdesi ile başlamaktadır. Tiz Hüseyini, Tiz Neva ve Tiz Çargâh perdeleri arasında geçişler yaptıktan sonra Tiz Hüseyini perdesine teslim etmektedir.

2. Porte: Tiz Hüseyini perdesi ile başlamaktadır. Tiz Hüseyini, Tiz Neva ve Tiz Çargâh perdeleri arasında geçişler yapıp Tiz Neva perdesine teslim etmektedir.

3. Porte: Tiz Neva perdesi ile başlamaktadır. Tiz Çargâh ve Tiz Segâh perdeleri arasında geçişler yapıp Muhayyer perdesine teslim etmektedir.

4. Porte: Tiz Hüseyini perdesi ile başlamaktadır. Tiz Hüseyini, Tiz Neva ve Tiz Çargâh perdeleri arasında geçişler yaptıktan sonra Tiz Hüseyini perdesine teslim etmektedir.

5. Porte: Tiz Hüseyini perdesi ile başlamaktadır. Tiz Hüseyini, Tiz Neva, Tiz Çargâh ve Tiz Segâh perdeleri arasında geçişler yapıp Muhayyer perdesine teslim etmektedir.

6. Porte: Tiz Segâh perdesi ile başlamaktadır. Tiz Neva, Tiz Çargâh, Tiz Segâh ve Muhayyer perdeleri arasında geçişler yapıp Muhayyer perdesine teslim etmektedir.

➤ DİSİZİ	➤ HÜSEYNİ
➤ KARAR SESİ	➤ LA(DÜĞÂH)
➤ GÜÇLÜSÜ	➤ Mİ(HÜSEYNİ)
➤ DONANIMI	➤ Sİ BEMOL 2(SEGÂH) – FA DİYEZ(EVİÇ)
➤ YEDENİ	➤ SOL(RAST)
➤ SEYRİ	➤ İNİCİ-ÇIKICI

Tablo 9 - Divan Hoyrat(Ağlama Naçar Ağlama) Makamsal Analizi ve Donanımı

“Hoyrat oktav seslerden okunduğu için Karar sesi Muhayyer Perdesi(LA), Güçlüsü Tiz Hüseyini Perdesi(Mİ), Donanımı Tiz Segâh Perdesi(Sİ BEMOL 2)- Tiz Eviç(FA DİYEZ), Yedeni Gerdaniye Perdesi(SOL) olarak değişkenlik göstermektedir.”

5.8.10. Beşiri Hoyrat – Kime Gidim

Ah kime gidim

Kimim var kardaş kime gidim kime gidim

Ah bu derdi senden aldım zalım senden aldım

Oğul dermana kime gidim

Naçar eliden yar yar yar yar⁵⁸

⁵⁸ Mustafa Karadağı ile 18 Ocak 2021 Tarihinde Şanlıurfa'da yapılan yüz yüze kişisel görüşme.

KİME GİDİM

BEŞİRİ HOYRAT

Yöresi: Şanlıurfa

Kaynak kişi: Mustafa Karadağlı

Derleyen: Mustafa Dolap

Notaya alan: Mustafa Dolap

Hoyrat Tiz Neva Perdesinden Okunuyor...

1. AH Kİ ME Gİ DİM Kİ MİM VAR KAR DAŞ

2. Kİ ME Gİ DİM Kİ ME Gİ DİM YAR YAR

3. AH BEN BU DER Dİ SEN DEN AL DİM

4. ZA LIM SEN DEN AL DİM

5. O ĞUL DER MA NA

6. Kİ ME DİM YAR

7. NA ÇAR E Lİ DEN YAR YAR YAR YAR

MUSTAFA DOLAP

AH KİME GİDİM
KİMİM VAR KARDAŞ KİME GİDİM KİME GİDİM
AH BEN BU DİRDİ SENDEN ALDIM ZALİM SENDEN ALDIM
OĞUL DERMANA KİME GİDİM YAR
NAÇAR ELİDEN YAR YAR YAR YAR

Şekil 18 - BEŞİRİ HOYRAT(KİME GİDİM) NOTASI

Beşiri Hoyrat(Kime Gidim) Makamsal Analizi ve Donanımı

“Hoyrat Tiz Neva perdesinden okunmaktadır.”

1. Porte: Tiz Neva perdesi ile başlamaktadır. Tiz Neva, Tiz Çargâh ve Tiz Segâh perdeleri arasında inici çıkıcı geçişler yapıp karar sesi olan Muhayyer perdesine teslim edildiği görülmektedir.

2. Porte: Tiz Segâh perdesi ile başlamaktadır. Tiz Neva, Tiz Çargâh ve Tiz Segâh perdeleri arasında geçişler yapıp karar sesi Muhayyer perdesine teslim etmektedir.

3. Porte: Tiz Neva perdesi ile başlayıp Tiz Çargâh perdesine geçişler yapılmaktadır.

4. Porte Tiz Neva perdesi ile başlamaktadır. Tiz Neva, Tiz Çargâh ve Tiz Segâh perdesine geçişler yapıp Tiz Segâh perdesinde asma kalış yapmaktadır.

5. Porte: Tiz Segâh perdesi ile başlayıp Tiz Neva, Tiz Çargâh ve Tiz Segâh perdeleri arasında geçişler yapıp karar sesi Muhayyer perdesine teslim etmektedir.

6. Porte: Tiz Segâh perdesi ile başlayıp Tiz Neva, Tiz Çargâh ve Tiz Segâh perdeleri arasında inici çıkıcı geçişler yapıp karar sesi Muhayyer perdesine teslim edilmektedir.

7. Porte: Tiz Dügâh perdesi ile başladığı görülmektedir. Tiz Neva, Tiz Çargâh, Tiz Segâh, Muhayyer, Gerdaniye Eviç ve Hüseyini perdeleri arasında geçişler yapıp karar sesi olan Muhayyer perdesine teslim etmektedir.

➤ DİZİSİ	➤ UŞŞAK
➤ KARAR SESİ	➤ LA(DÜĞÂH)
➤ GÜÇLÜSÜ	➤ RE(NEVA)
➤ DONANIMI	➤ Sİ BEMOL(SEGÂH)
➤ YEDENİ	➤ SOL(RAST)
➤ SEYRİ	➤ İNİCİ-ÇIKICI

Tablo 10 - Beşiri Hoyrat(Kime Gidim) Makamsal Analizi ve Donanımı

“Hoyrat oktav seslerden okunduğu için Karar sesi Muhayyer Perdesi(LA), Güçlüsü Tiz Neva Perdesi(RE), Donanımı Tiz Segâh Perdesi(Sİ BEMOL 2), Yedeni Gerdaniye Perdesi(SOL) olarak değişkenlik göstermektedir.”

*“Beşiri hoyratın bitmesi için yıllardır kullanılan karara teslimi, naçar eliden yar
yar yar yar yar sözleri ile yapılmaktadır.”⁵⁹*

5.9.ŞANLIURFA’DA YAYGIN OLARAK BİLİNER HOYRAT SÖZLERİNE ÖRNEKLER

Yerde yanım

Çürüdü yerde yanım

Kerem yandı kül oldu

Korharam ben de yanım

Düşte gör

Heyalda gör düşte gör

Düşenin dostı olmaz

İnanmazsay düş te gör

Kuleden

Ses gelir kuleden

O kaş o göz değil mi?

Beni sana kul eden

Kime gidim

Kimim var kime gidim

Bu derdi senden aldım

⁵⁹ a.g.e.

Dermana kime gidim

Ter sinemi

Çürüttü ter sinemi

Felek tahtiy yihılsın

Her işin tersine mi

Bele bağlar

Yar başın bele bağlar

Kuş uçmaz kervan geçmez

Yihılsın bele bağlar

Alma yanı

Kızarmış alma yanı

Nasıl kabre koyarlar

Mırazın almayanı

Dünyasına

Güvenme dünyasına

Dünya benim deyenin

Dün gittik dün yasına

Yarı yolda

Kim gördü yarı yolda

Eller gitti menzil aldı

Ben kaldım yarı yolda

Dalda yeri

Bülbül ol dalda yeri

Felek bir yeri yıhsa

Bırakmaz dalda yeri

Güne düştüm

Kölgeden güne düştüm

Felek mıradiy olsun

Dediğiy güne düştüm

Ay doğdu güne döndü

Gül benzim küle döndü

Ben yardan ayrılalı

Han evim çöle döndü⁶⁰

⁶⁰ Kürkçüoğlu, 2017, s.121-122.

5.10. ŞANLIURFA'DA BİLİNER HOYRAT GEZİNTİLERİ

1. Acem Hoyrat Gezintisi (Bkz. Ek-2. B.1.)
2. Acem Hoyrat Gezintisi (Bkz. Ek-2. B.2.)
3. Acem Hoyrat Gezintisi (Bkz. Ek-2. B.3.)
4. Hüseyini Gezinti (Bkz. Ek-2. B.4.)
5. Beşiri Hoyrat Gezintisi (Bkz. Ek-2. B.5.)
6. Divan Hoyrat Gezintisi (Bkz. Ek-2. B.6.)
7. İbrahimi Hoyrat Gezintisi (Bkz. Ek-2. B.7.)
8. Ğalata Hoyrat Gezintisi (Bkz. Ek-2. B.8.)
9. Mesnevi Hoyrat Gezintisi (Bkz. Ek-2. B.9.)⁶¹

5.11. ŞANLIURFA MÜZİĞİNDE TANINMIŞ HOYRAT İCRACILARI

5.11.1. Kulakoğlu Mustafa

Dördüncü Murat döneminde Şanlıurfa'da yaşamıştır. Bağlamayı çok güzel çaldığı ve Şanlıurfa hoyratlarını okuduğu bilinmektedir. Bağlama çalmayı ve hoyrat okumayı musiki meclislerinden çok dostlar arasında söylemeyi tercih edermiş. 4. Murat Sefere Bağdat'a giderken Urfa'ya uğramış ve konakladığı süre boyunca saz çalıp söyleyenleri dinlemiştir. Kulakoğlu Mustafa'nın bahsi geçince dinlemek için 4. Murat askerlerini gönderip çağırmıştır fakat canı bir şeylere sıkılmış olan Kulakoğlu Mustafa gelmeyi kabul etmemiştir. Bu duruma öfkelenen padişah kılıçlı zaptiyeleriyle zorla getirtmiştir. Kulakoğlu Mustafa mahur makamına yakın bir makamda “Güle kon dikene konma” mayalı türküsünü sazıyla çalıp söylemiştir. 4. Murat beğendiği için hediyeler vermiştir. O günden sonra bu makam içinde okunan eserleri “kılıçlı makamı” olarak adlandırmışlardır.⁶²

⁶¹ Aydınli, 2008, s. 345-346-347-348-353-354-361-362-363.

⁶² Akbıyık, Kürkcüoğlu, 1991, s.30.

5.11.2. Kirişçi Baba Halil

Baba Halil devrinin en ünlü bestekârı olan gazelhan ve hoyratçısı imiş. Hanımı hastalanınca hüznün ve dalgınlığı nedeniyle müzik meclislerinden de uzak kalmıştır. Rakka valisi Ahmet Rızvan Paşa'nın oğlunun düğününde Halep'ten "başaçıklar" denen devrin ünlü ekibini çağırmıştır. Ekip müzik icrasına başladıkları sırada Baba Halil az ilerde bulunan bahçeyi sularken ekipten birinin hoyratı yanlış okuduğu duymuş ve dayanamayıp sazını alıp müzik meclisine gitmiş. Okunan hoyratı tekrar doğru şekilde okumuş, hoyratı bitirince Baba Halil'in saygı ve hürmet göstermişlerdir. Baba Halil Paşa'nın Urfa'daki bahçivandır. 80 ile 85 yaşları arasında da vefat ettiği bilinmektedir.⁶³

5.11.3. Mihişin Oğlu Ali Hafız

Dede Osman Avni Hazretlerinin müridi olan Ali Hafız 1800'lü yıllarda yaşadığı bilinmektedir. Berrak ve yüksek sese sahip olan Ali Hafız, şansını demek için İstanbul'a gidip Sultan Ahmet Camii'nde kılınana namazdan sonra aşr-i şerif okumuş ve dinleyenlerin beğenisini aldığı için padişaha da okuması için öneride bulunmuşlardır. Padişahın yanında okuyamayacağını belirtince Ali Hafız'ı kayık ile padişahın penceresinin olduğu yere yakın bir konuma götürüp orada okumasına imkân sağlamışlar. Sesi duyan padişah çok beğenmiş ve bunun üzerine 50 adet altın hediye etmiştir.⁶⁴

5.11.4. Hacı İbiş Efendi (Lüllebizade)

19. yüzyılda yaşamış ve devrinin en iyi gazel ve hoyrat okuyanlarındanmış. Bütün makamlara hâkim olan Hacı İbiş Efendi en iyi ve sağlam okuduğu makam araban makamı imiş. Daha sonraları İstanbul'a giderek farklı camilerde okumuş tekrar Urfa'ya gelip uzunca bir süre mevlithanlık yapmıştır.⁶⁵

⁶³ a.g.e., s.30-31.

⁶⁴ a.g.e., s.31.

⁶⁵ a.g.e., s.31.

5.11.5. Kanuni Cürre Mehmed

19. yüzyılda yaşamış olan Kanuni Cürre Mehmed, Kanun ve Mevlevihanelerde tef çalan kabiliyetli bir müzik icracısıymış. Makamların tümüne hâkim olduğu gibi en iyi okuduğu hoyrat ve makamı nevrüz ile hicaz makamı imiş.⁶⁶

5.11.6. Kirişcioğlu Halil

Kirişcioğlu Baba Halil'in torunudur. Öğrendiği makamları Hacı İbiş ve Ali hafız gibi ustalarından öğrendi. Hoyratı okumakla beraber müzik faslını çok iyi idare ederdir. İlgili mesleği değirmencilik olan Kirişcioğlu Halil segâh makamını çok severdi. Ses yüksek olduğu için müzik faslında okuyan 15 kişi dahi olsa yalnız kendisi okuyormuş gibi olur ve herkes bu şekilde idare edermiş.⁶⁷

5.11.7. Damburacı Derviş

Timuroğlularından olan Damburacı Derviş Lakabını Dayılarından almıştır. Oturakçı Pazarı'nda halıcılık ile meşgul olmuştur. Devrin Ünlü ustalarına hizmetinden ötürü makamları da iyi öğrenmiştir. Hoyrat ve gazelleri iyi okur ve okuduğu gazellerin anlamlarını bilerek okurdur. Makamları arasında ilgisini çeken ve sevdiği makamlar hicaz ve araban makamıdır. Sevdiği makam olan araban makamını öğrenmek için bu makama hâkim olan Hacı İbiş Efendi'nin bağına yakın olan bir bağı kiralamış ve Hacı İbiş Efendi'nin arada bir okuduğu Araban makamını dinlemiş ve burada öğrenmiştir. 1957 yılında seksen yaşlarında ölmüştür.⁶⁸

⁶⁶ a.g.e., s.31.

⁶⁷ a.g.e., s.31.

⁶⁸ a.g.e., s.32.

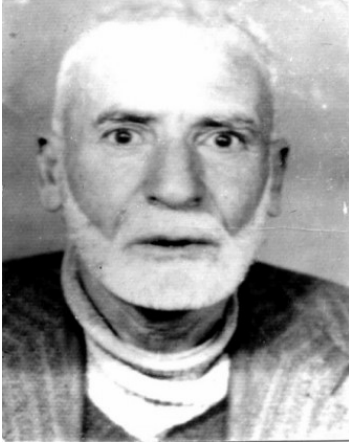
5.11.8. Mukim Tahir(Oturan)

Şekil 19 - MUKİM
TAHİR(OTURAN)

1900'lü yıllarda Urfa'da doğmuştur. Babası Mukimlerden olan Hacı Abdurrahman'dır. Babasının varlıklı olmasından dolayı Kör Ahmet Hafız, Kirişçi Halil ve Cürre Mehmet gibi birçok hocalarından ders almış ve küçük yaşta müzik ile tanışmıştır. Sesinin güzel olması ve müzik yeteneğinin iyi olması kısa sürede Urfa'da ve bölgede ün yapmasını sağlamış yaşadığı zamanın en ünlü kişilerinden olmuştur. Elleri Pambık ve Hüsnün Senin adlı ilk plağını 1943 senelerinde yapmıştır. Daha sonra Ayağında Kundura, Kırmızı Kurdele, Yaram Sızlar, Kapuyu Çalan Kimdir türkülerinin yer aldığı iki plak daha yapmıştır. Kendine özgü çok güzel bir hoyrat okuma tavrı oluşturmuştur. Halen birçok farklı sanatçılar onun okuduğu tavra göre hoyrat okumaya devam etmektedir. 1945 yıllarında fırında çalışmak üzere gittiği Zonguldak'a bağlı Yenice kazasında aynı yıl içerisinde vefat etmiştir.⁶⁹

5.11.9. Hacı Nuri Hafız Başaran

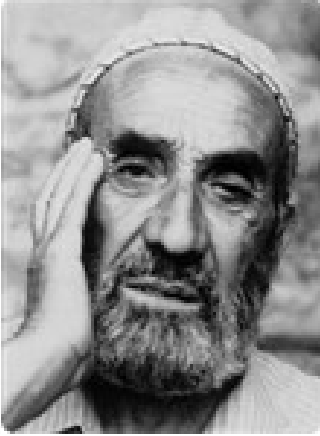
Şekil 20 - HACI HAFİZ NURİ
BAŞARAN

1900'lü yıllarda Urfa'da doğmuştur. 7'li yaşlarda Kur-an'ı Kerim hafızlığına başlamış ve 10 yaşlarında ise hafız olmuştur. Gençlik yıllarında müziğe merak salmış ve o devrin ustalarından Kirişçi oğlu Halil ve Cürre Mehmet gibi farklı ustalardan müzik dersleri almış ve bütün makamları öğrenmiştir. Çok iyi gazel ve hoyrat okumasının yanı sıra sesinin temiz ve pürüzsüz olması sayesinde kısa zamanda büyük isim olmayı başarmıştır. Devrin mevlithanlarından mevlidi öğrenip mevlithan olmuştur. 75-76 yaşlarında Urfa'da vefat etmiştir.⁷⁰

⁶⁹ a.g.e., s.32.

⁷⁰ a.g.e., s.32.

5.11.10. Bakır Yurtsever(Bekçi Bakır)

Şekil 21 - BAKIR
YURTSEVER(BEKÇİ BAKIR)

1909 yılında Urfa'da doğmuştur. Müziğe küçük yaşlarda başlamıştır. Pazar Camii Müezzini olan Ahmet Hafız'dan makamları öğrenmiştir. Mevlit okumasını Bilahare hacı Nuri Hafız'dan öğrenmiş ve uzun yıllar zakirliğini yapmıştır. 30 yıl kadar mevlithanlık yapmıştır. Hoyrat ve gazeli iyi okurdu. Kurtuluş şenlik ve kutlamalarında Urfa'yı temsil etmiş ve radyo programlarında katılım sağlamıştır. 1928 yılında ilk plağı olan "Ordumuz Gitti Muş'a Dayandı" plağını okumuştur. Daha sonraları "Havayı Deli Gönlüm", "Duman Duman Olmuş", Garibem Bu Vatanda", "Buradan Bir Atlı Geçti", "Mezarımı Derin Derin", "Hüsün Senin", "Mezarımı Yol Üstüne Kazsınlar" isimli plakları okumuştur. Ayrıca birçok derleme çalışması da yapmıştır. "Bu Pınar Eşme Pınar", "Tamburam Rebap Oldu" ve "Ördek Suyu Dalda Gel" bunlardan birkaçıdır. 1985 yılında vefat etmiştir.⁷¹

5.11.11. Mahmut Güzelgöz(Tenekeci Mahmut)

Şekil 22 - MAHMUT
GÜZELGÖZ(TENEKECİ MAHMUT)

1919 yılında Şanlıurfa'da doğmuştur. Tenekeci lakabını tenekecilik mesleği yaptığı için kendisine bu lakap takılmıştır. Sesinin güzelliği küçük yaşlarında fark edilince gecelerde hoyrat okutturulmuştur. Devrin ünlü ustalarından Mukim Tahir ile bir gece de tanışmış ve müzik adına ondan çok faydalanmıştır. Ayrıca farklı ustalardan da makam dersi almıştır. Şanlıurfa yöresine ait makam geleneğine oldukça hâkimdir. Anlamını bildiği gazelleri ustalıkla okur anlamını bilmediğini ise okumazdı. Okuma ve yazma bilmediği halde uzun gazelleri ezberlemeyi başarmıştır. Şanlıurfa folkloruna hâkim ve konu bakımından epey bilgiye sahipti. Birçok kez radyo ve televizyon programlarına katılmış ve derlediği birçok türküyü radyo Urfa adına radyo

⁷¹ a.g.e., s.32-32.

arşivine kayıt ettirmiştir. Derlediği türküler “Çoban Kızı”, “Az Kaldı Bayram Ola”, “Çaya İner Ağlarım” ve “Bağiy Bağımca Yanar” yüzlerce türkülerden bazılarıdır. Milli Folklor Araştırma Dergisi 1976 yılında tarafından derlediği türkülerle “Urfa’dan Derlenmiş Türküler ve oyun Havaları” adlı kitabını yayımlamıştır. Derlemeleri ve çalışmalarından ötürü birçok ödül almıştır. 07.03.1988 yılında vefat etmiştir.⁷²

5.11.12. Hafız Halil Uzungöl(Halil Hafız)

Şekil 23 - HAFİZ HALİL
UZUNGÖL(HALİL HAFİZ)

1928 yılında Urfa’da doğmuştur. Usta bir mevlithan, gazelhan ve hoyrat okuyucusudur. Hafızlık yolunda ilk dersini Kurra Mehmet Hafız’dan almıştır. Edebiyatta iyi olduğu için yazdığı gazelleri yayınlamıştır. Farsça bildiği için güzel yazı yazma kabiliyeti onun özellikleri arasındadır. Serbest muhasebecilik yaptıktan sonra 1967 yılında Dergâh Camii’nde müezzinlik yapmış ve daha sonraları Bahçelievler Camii imamı olarak göreve başlamış 1989 yılında ise emekli olmuştur.⁷³

5.11.13. İzzet Delioğlu(Demir İzzet)

Şekil 24 - İZZET
DELİOĞLU(DEMİR İZZET)

1920 yılında Şanlıurfa’da doğmuştur. Beste ve şiir yazma merakı küçük yaşlarda başlamıştır. Hoyrat okumada sesi gür ve renkli olduğu için hoyrat okumada başarılı olmuştur. Aşırtmalı hoyrat okumada oldukça başarılı olmuştur hatta onun kadar aşırtmalı hoyrat okuyan yoktur. Çeşitli ustalardan faydalanmış ve okuduğu “Altın İken Tunç Oldum” ilk plağıdır. 1988 yılında vefat etmiştir. Oğlu Mehmet babasından öğrendiklerini uygulayarak çok güzel hoyrat okumaktadır.⁷⁴

⁷² a.g.e., s.34.

⁷³ a.g.e., s.35.

⁷⁴ a.g.e., s.36.

5.11.14. Bedirhan Kırmızı

Şekil 25 - BEDİRHAN KIRMIZI

1930 yılında Şanlıurfa’da doğdu. Babasının adı Mahmut’tur. Evli ve iki çocuk babasıdır. Asıl mesleği ayakkabıcılıktır. Küçük yaşlarda müzik ile tanışmış ve birçok musiki meclislerine katılmıştır. Dayısı olan Osman Çavuş’tan ilk musiki derslerini alan Bedirhan Kırmızı 1949’lu yıllarda düzenlenen kurtuluş etkinliklerine katılarak radyo programlarında okumuştur. Okumanın yanında derleme çalışmaları da yapmış ve arşive kazandırmıştır. Bu türkülerden bazıları “Felek Vurdu Taş İle”, “Tosuno”, “Ah Bülbül” isimli türkülerdir. Sesi pürüzsüz olduğu için musiki meclislerinde hoyratları kendisine okuturlardı. En iyi okuduğu makam uşşak makamıdır.⁷⁵

5.11.15. Kazancı Bedih Yoluk

Şekil 26 - KAZANCI BEDİH YOLUK

1929 yılında Şanlıurfa’nın Siverek ilçesinde doğmuştur. Esas mesleği kazancılıktır. Müziğe kahveye sık sık giderek Necip Şihe ve Nacar Celal’i dinleyerek başlamıştır. Makamları ise Tenekeci Mahmut Usta’dan öğrenmiştir. Pes bir sesi vardır ama dokunaklı olduğu için dinleyen kişiyi etkilerdi. Hoyratları yerinden okumak yerine sesine uygun hoyratları seçerek kendine has bir tavır ile okurdu. 2004 yılında vefat etmiştir.⁷⁶

⁷⁵ a.g.e., s.36-37.

⁷⁶ a.g.e., s.37.

5.11.16. Mustafa Şahin

Şekil 28 - MUSTAFA ŞAHİN

1939 yılında Şanlıurfa'nın Harrankapı Mahallesi'nde doğmuştur. Ses renginin güzel olması nedeniyle küçük yaşlardan beri musiki meclislerine katılır hoyrat okurdu. Bütün makamlarda hoyratlar okudu divan makamında okuduğu hoyrat ise çok beğenilirdi. 1966 yılında 5 adet plak yapmıştır. “Aşkım Ebedidir”, “Asaf'ın Miktarını”, “Merdivana” ve “Derde Kerem” gibi gazel ve hoyratları okudu. Birçok radyo programına katılmıştır.⁷⁷

5.11.17. Mustafa Savaş

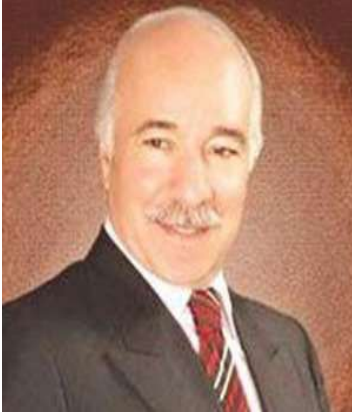
Şekil 29 - MUSTAFA SAVAŞ

1942 yılında Şanlıurfa'da doğmuştur. Babası Ali Çavuş'tur. Evli 4 çocuk babasıdır. Kanuni Eyüp Erelî'den küçük yaşlarda ders alıp makam öğrenmiştir. Musiki meclislerine katılarak bilgisini ilerletmiştir. Bağlama ve keman çalmıştır. Sesi gür olduğu için en zor makamlarda bile hoyrat okurdu. Divan ve Beşiri Hoyratlarında oldukça başarılıdır. “Cabur Dağdan Kuş Geliyor” türküsünü derleyip radyo repertuvarına kazandırmıştır.⁷⁸

⁷⁷ a.s.e., s.37-38

⁷⁸ a.g.e., s.38.

5.11.18. Mehmet Özbek

Şekil 30 - MEHMET ÖZBEK

Halk müziği sanatçısı ve folklorcu olan Mehmet Özbek 1945 yılında Şanlıurfa’da doğdu. 1966 yılında İstanbul radyosunda göreve başladı. Doktorasını Şanlıurfa Bölgesi türküleri, dil ve ezgi yapısı konusu üzerine yaptı. 1969 yılından sonra TRT’de sanatçı olarak görev aldı. 1977 yılında İstanbul Radyosu Türk Halk Müziği Oyunları bölümüne Müdür olarak atandı. Derleme çalışmalarında bulunan Mehmet Özbek Halk Müziğimize 300 civarında eser kazandırmıştır. Uluslararası toplantılarda Türk Halk Müziği üzerine bildiriler sundu. 1975 yılında “Folklor ve Türkülerimiz” adlı kitabı yayınlandı. Şanlıurfa yöresinde icra edilen bütün makamlar hâkim olduğu için hoyrat okumada oldukça başarılıdır. Sesi de hoyrat okumaya müsait olduğundan hoyratları eksiksiz okur ayrıca Kerkük yöresine ait hoyratları okumada da oldukça başarılıdır.⁷⁹

Şekil 31 - SEYFETTİN SUCU

5.11.19. Seyfettin Sucu

1942 yılında Şanlıurfa’da doğdu. Merakı küçük yaşlarda başladığı için musiki meclisleri içerisinde bulundu. İlgili mesleği dokumacılık olan Seyfettin Sucu çevresi tarafından sesinin güzelliği fark edilince musiki meclislerinde hoyrat okuması için götürülürdü. Sesi okumaya müsait olduğu için hoyrat okur dinleyenleri ağlatırdı. 1966 yılında ilk plağında “Bu Handan Kervan İşler” hoyratını okudu. Sesinin beğenilmesi üzerine birçok plak daha yaptı. Konserler verip radyo programlarına katıldı ve Urfa törenlerini konu alan bir film de çevirdi. 1987 yılında vefat etmiştir.⁸⁰

⁷⁹ a.g.e., s.39.

⁸⁰ a.g.e., s.39-40.

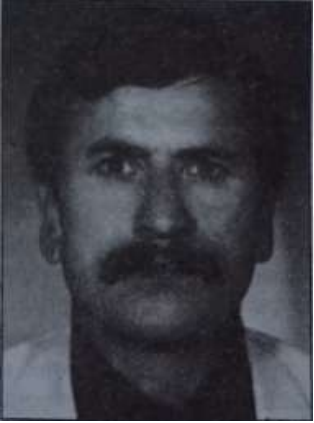
5.11.20. Mehmet Gözoğlu (Fırıncı Mahey)

Şekil 32 - MEHMET
GÖZOĞLU(FIRINCI MAHEY)

1937 yılında Şanlıurfa'da doğdu. Annesi Türkmenlerden Medine Hanım, babası Mersavılardan Müslüm beydir. İlkokulu bitirdikten sonra fırıncılık mesleğine atıldı hoyrat okumaya da sokaklarda simit satarken başladı. Gençlik yıllarında asbap ve sıra gecelerinde hoyrat okur düğünlerde de dörtlük oyunu içinde hoyrat okurdu. Hoyratları farklı ustalardan öğrenmiştir.⁸¹

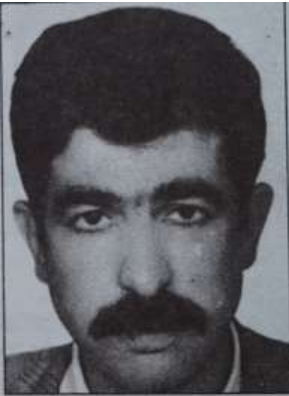
5.11.21. Emin Taşkırın (Keçeci Emin)

Şekil 33 - EMİN
TAŞKIRAN(KEÇECİ EMİN)

1945 yılında Şanlıurfa'da doğdu. Annesinin adı Hatice babasının adı da Ömer'dir. Eğitimini gece mekteplerinde yapmıştır. Küçük yaştan başlayarak kış aylarında Urfa'da, Yaz aylarında Urfa dışında kasetçilik yapmıştır. Hoyrat okumaya asbap ve sıra gecelerinde okuyarak başladı. Hoyrat okumadaki eksiklerini Tenekeci Mahmut Güzelgöz'den ders alarak tamamladı. Mesnevi, İbrahimi ve Beşiri okuduğu en iyi hoyrat türleridir.⁸²

5.11.22. Mehmet Dadak (Melik)

Şekil 34 - MEHMET
DADAK(MELİK)

1947 yılında Şanlıurfa'da doğdu. Annesinin ismi Besime, babasının ismi ise Abuzer'dir. İlkokulu okurken hoyrat okumaya başladı. Asbap geceleri ve kaset çalışmalarına lise çağlarında devam etti. Kazancı Bedih ve Tenekeci Mahmut gibi ustalardan eksik olan kısımlarını tamamladı. Divan, İbrahimi ve Beşiri türünde olan hoyratları çok iyi okumaktadır.⁸³

⁸¹ a.g.e., s.40-41.

⁸² a.g.e., s.41-42.

⁸³ a.g.e., s.42.

5.11.23. İzzet Çullu

Şekil 35 - İZZET ÇULLU

1948 yılında Şanlıurfa'da doğdu. Annesinin adı Ayşe, babasının adı ise Mehmet'tir. Kürk alım satım işleri ile meşgul olmuştur. Küçük yaşta hoyrat okumayı kürkçülük yaparken ustasından öğrenmiştir. Sesinin hoyrat okumaya müsait olması, çevresinin tavsiye ile sıra ve dağ yatı gecelerinde hoyrat okumuştur. Okuduğu hoyrat sözlerinin çoğunu nenesinden almıştır. En iyi okuduğu hoyrat türü Mesnevi ve Divan'dır.⁸⁴

5.11.24. Kazım Çiriş(Urfalı Kazım)

Şekil 36 - KAZIM
ÇİRİŞ(URFALI KAZIM)

1962 yılında Şanlıurfa merkezde doğmuştur. Annesi adı Güzide Sultan babasının adı Hadi ve 4 kardeşin en küçüğüdür. Öğrenimini Şanlıurfa'da tamamlamıştır. Müziğe olan ilgisi aile içinde olan genden var olduğu için küçük yaşlarda merak sarmıştır. Okulda Düzenlenen etkinliklerde daima kendisine fırsat verilmiştir. 1976 yılında düzenlenen 11 Nisan Şanlıurfa'nın kurtuluş gecesi Halk Müziği yarışmasında 1. seçilmiştir. Bir dönem İstanbul'da deri fabrikasında çalışmıştır. 3 Yıl Şanlıurfa'da yedek öğretmenlik yapmıştır. Radyo kanallarında türküler söylemiştir. Kazancı Bedih eşliğinde 10 yıl boyunca sıra gecesi programlarında solist olarak görev almıştır. Çarkifelek albümü, Tanımaz Olaydım albümü, Hoyratlar, Sıra Gecesi adlı albüm çalışmalarında bulunmuştur. Şanlıurfa Sıra Gecesi'nin tanıtımında önemli katkıları bulunmuştur. Sıra gecelerinde programlarında hoyrat okumuştur. Çeşitli televizyon programlarına katılmıştır. 7 albüm ve 26 klip çalışmaları bulunmaktadır. Halen Şanlıurfa'da yaşamaktadır. Sanatçı kimliği ile tv programları, konser ve sıra gecesi programlarına devam etmektedir.

⁸⁴ a.g.e., s.42-43.

5.11.25. İbrahim Tatlıses

Şekil 37 - İBRAHİM TATLİSES

1952 yılında Şanlıurfa’da doğdu. Annesinin adı Leyla, babasının adı Ahmet’tir. Babasının yanında 15 yaşına kadar ciğercilik yaptı sonlarında ise inşaatta soğuk demirciliği yaptı. Çevresinde düzenlenen asbap gecelerine katılır çok güzel hoyrat ve türküler söylerdi. Çevresine renk kattığı için çok miktarda mahalli kasetlere okumuştur. İlk olarak Urfa’nın Sesi Plak “Kız Ben Garibem” plağını yaptı. Soyadı Tatlı iken Tatlıses olarak yazılmaya başlandı. Güneydoğu Bölgesi’nde yaptığı mahalli kasetlerle ismini duyurdu. Daha sonra Bizden Size Televizyon programına katılarak adını tüm Türkiye’ye tanıttı. 1978 yılında “Ayağında Kundura” kasetini yaptı. Mahalli kasetlerinin yanı sıra yasal kasetler ve filmler çevirdi. Halen bu çalışmalarını başarılı bir şekilde sürdürmektedir. Şanlıurfa türkülerinin icrasında oldukça başarılıdır ve devrinin en iyi hoyrat okuyanlarındandır.⁸⁵

⁸⁵ a.g.e., s.43.

SONUÇ

Hoyrat kaba ve sertçe anlamına gelmektedir. Hoyratlar genellikle ülkemizin doğu kesiminde yer almaktadır. Bu bölgede okunan hoyratlar kendi içinde de farklılık göstermektedir. Cinaslı mani biçiminde okunan hoyratlarda tecnis sanatı ağırdır. Maninin ilk mısrası ile sondaki mısrası arasında anlam bütünü bulunmaktadır. Şanlıurfa müziğinde ve geleneğinde okunan hoyratlar 11 ses ve 4-5 ses aralığında okunduğu gözlemlenmiştir. Hoyratların sıklıkla oktav perdelerden okunduğu belirlenmiştir.

Hazırlamış olduğum bu çalışma Şanlıurfa'da okunan hoyratların nerelerde okunduğu ve yaygın olarak hangi hoyratların çalınıp söylendiği araştırılmış, bu neticeler sonucunda hoyratın bulunan türleri belirlenmiş ve notaları çıkartılmıştır. Yaygın olarak okunan hoyrat türleri on başlık adı altında toplanmıştır:

1. Acem Hoyrat
2. Eski Hoyrat
3. Düz Hoyrat
4. Aşırtmalı Hoyrat
5. İbrahimi Hoyrat
6. Mesnevi Hoyrat
7. Hüseyini Hoyrat
8. Garip Hoyrat
9. Divan hoyrat
10. Beşiri Hoyrat

Yukarıda sıralamış olduğumuz hoyratlar Şanlıurfa'da tür olarak bilinen ve yaygın olarak söylenen hoyrat türlerine örnek olarak belirlenmiştir. Genellikle ön görülen makam dizileri; hicaz, uşşak, hüseyini ve segâh olarak belirlenmiştir.

Söylenme, yer ve zaman olarak dağ yatıları, asbap geceleri, kına ve düğünlerde, sıra gezmelerinde ve ağıtlarda daha çok rastlanan hoyratlar halk ürününün bir parçası olduğu için halkın her anında vazgeçilmezi olmuştur. Bayanlarda mani biçiminde söylenen ve okunan hoyratlar, erkeklerde ise dik ve geniş ses içerisinde belirli ezgi ve dizi içerisinde söylenmektedir.

Sıra gezmeleri dediğimiz geleneksel bir kültür olan ve Şanlıurfa ile özdeşleşmiş olan bu gelenek günümüzde sıra gecesi olarak daha modern halini almıştır. Düzenlenen bu sıra gecelerinin vazgeçilmezi hoyrat okuma geleneğidir. Sesi müsait olan okuyucular seslerinin başlarda söylenen türkülerden sonra ısınması ve yerine gelmesi ile coşkulu ve ahenkli hoyratlara yerini bırakması sıra gecesini daha muazzam bir ortama bırakır.

Damda yatma kültürü ile yaygın olan ilimiz zaman zaman hoyrat okuyucuların atışması ile geceyi şenlendirir. Daha farklı ortamlarda hoyratlar aynı dizi içerisinde farklı sözler ile belirli seyir ve kalıplar içerisinde karşılıklı atışma ile dinleyicilerin heyecanına heyecan katar.

Genellikle yörede halk müziği sazları olan bağlama ve kaval ile çalınıp söylenen hoyratlar, Şanlıurfa'da müzik kültürünün çeşitliliği nedeniyle sazların türünün fazla olmasından dolayı klasik müzik sazları ile de çalınıp söylenmektedir.

İcrasının zor olmasından dolayı yerinden dediğimiz mi sesinin oktavını alarak okuyacak kişilerin az olması veya farklı türlere yönelmesinden dolayı hoyratlar kaybolmaya ve terk edilmeye yüz tutulsa da günümüzde çalınıp söylenmektedir. Geleneğin devamı için hazırlanan bu çalışmada hoyrat notalarının çıkartılması gelecek kuşaklara aktarılmasında kalıcı ve bir bilimsel çalışma olarak hazırlanmıştır.

Yapılan bu çalışmada hoyrat notalarının çıkartılması temel ana ezgiyi ve türü belirlenmesi olarak ön görülmüştür. Sözlerde değişiklik olsa da ezgi kalıpları belirli bir dizi içerisinde söylendiği gözlemlenmiştir. Günümüzde hoyrat icracılarının meslekleri ile anılmasından dolayı farklı hoyrat isimleri belirlenmiş fakat türlerin aynı, sözlerin değişik ve ezgilerin aynı olduğu belirlenmiştir.

Kulaktan dolma yöntemi ile günümüze kadar gelen kültürlerimiz halen özelliğini korumuş olsa da bilimsel çalışmalar neticesinde kalıcı olarak daha sağlıklı bir sonuç vermekte ve kalıcılığını korumaktadır. Hoyratların yazılı kaynaklarının bulunmaması özelliğini bozmakta ve farklı bilgiler türemektedir. Müziğimizin daha yaygın olarak sergilenmesi için bu gibi çalışmaların devamı ve bir sonraki kuşaklara sevdirmesi için daha fazla kaynaklar sunmak gerekmektedir.

Hazırlamış olduğum bu çalışmanın daha sonraki araştırmacılara imkân sunması ve Şanlıurfa müziğinde icra edilen hoyrat türlerinin kalıcı olarak devamı ve genç

neslimizin kültürün devam için çabasında bilimsel kaynak olarak çalışmamızın araştırmalara kolaylık sağlanmasını temenni ediyorum.

EKLER

EK-1. ŞANLIURFA’NIN İLÇELERİ

A.1. Akçakale

A.2. Birecik

A.3. Bozova

A.4. Ceylanpınar

A.5. Eyyübiye

A.6. Halfeti

A.7. Haliliye

A.8. Harran

A.9. Hilvan

A.10. Karaköprü

A.11. Siverek

A.12. Suruç

A.13. Viranşehir

Ek-2. HOYRAT GEZİNTİLERİ

B.1. Acem Hoyrat Gezintisi

ACEM HOYRAT GEZİNTİSİ

Kaynak kişi: Mahali Topluluk

Derleyen: Necati Aydın

Notaya alan: Necati Aydın

B.2. Acem Hoyrat Gezintisi

ACEM HOYRAT GEZİNTİSİ

Kaynak kişi: Fazlı Öztop

Derleyen: Necati Aydınlı
Notaya alan: Necati Aydınlı

The musical notation for "Acem Hoyrat Gezintisi" is presented on eight staves. The key signature is one flat (B-flat major), and the time signature is 2/4. The melody is written in a single voice. The notation includes various note values (quarter, eighth, and sixteenth notes) and rests. The melody is divided into measures by bar lines. The first measure is marked with a '2' above it, and subsequent measures are marked with '3', '5', '7', '9', '11', '13', and '15' above them, indicating measure numbers. The melody concludes with a double bar line at the end of the eighth staff.

B.3. Acem Hoyrat Gezintisi

ACEM HOYRAT GEZİNTİSİ

Kaynak kişi: Fazlı Öztop

Derleyen: Necati Aydın

Notaya alan: Necati Aydın

The musical score for "Acem Hoyrat Gezintisi" is written for a single melodic line in 10/8 time. The key signature consists of two flats (B-flat and E-flat). The score is organized into eight measures, each spanning two staves. The first measure (measures 1-2) starts with a treble clef and a key signature of two flats. The second measure (measures 3-4) begins with a measure rest for the first half of the measure, followed by a triplet of eighth notes. The third measure (measures 5-6) starts with a measure rest for the first half, followed by a quarter note and an eighth note. The fourth measure (measures 7-8) begins with a measure rest for the first half, followed by a quarter note and an eighth note. The fifth measure (measures 9-10) starts with a measure rest for the first half, followed by a quarter note and an eighth note. The sixth measure (measures 11-12) begins with a measure rest for the first half, followed by a quarter note and an eighth note. The seventh measure (measures 13-14) starts with a measure rest for the first half, followed by a quarter note and an eighth note. The eighth measure (measures 15-16) begins with a measure rest for the first half, followed by a quarter note and an eighth note. The score concludes with a double bar line at the end of the eighth measure.

B.4. Hüseyinî Gezintisi

HÜSEYİNİ GEZİNTİSİ

Yöresi: Şanlıurfa

Kaynak kişi: Aziz Çekirge

B.5. Beşiri Hoyrat Gezintisi

BEŞİRİ HOYRAT GEZİNTİSİ

Kaynak kişi: Mahalli Topluluk

Derleyen: Necati Aydın

Notaya alan: Necati Aydın

B.6. Divan Hoyrat Gezintisi

DİVAN HOYRAT GEZİNTİSİ

Kaynak kişi: Fazlı Öztop

Derleyen: Necati Aydın

Notaya alan: Necati Aydın

DİVAN HOYRAT GEZİNTİSİ

B.7. İbrahimi Hoyrat Gezintisi

İBRAHİMİ HOYRAT GEZİNTİSİ

Kaynak kişi: Mahali Topluluk

Derleyen: Necati Aydın

Notaya alan: Necati Aydın

The musical score is written in 4/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of six staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat, and a 4/4 time signature. The melody is composed of eighth and sixteenth notes, with some triplets indicated by a '3' over the notes. The second staff continues the melody, also featuring triplets. The third staff begins with a measure rest, followed by a series of eighth and sixteenth notes. The fourth staff continues this pattern. The fifth staff begins with a measure rest, followed by a series of eighth and sixteenth notes. The sixth staff continues the melody, ending with a double bar line. The score is written in a clear, legible font, with notes and rests clearly defined.

B.8. Mesnevi Hoyrat Gezintisi

MESNEVİ HOYRAT GEZİNTİSİ

Kaynak: Mahali Topluluk

Derleyen: Necati Aydın

Notaya alan: Necati Aydın

B.9. Ğalata Hoyrat Gezintisi

ĞALATA HOYRAT GEZİNTİSİ

Kayak kişi: Mahmut Güzelgöz

Derleyen: Necati Aydınıl
Notaya Alan: Necati Aydınıl

KİŞİSEL GÖRÜŞMELER

MEHMET BAKIR KARADAĞLI

1958 yılında Urfa da Arap Meydanında doğdu. Dedesi ve babası Arap Meydanının uzun süre muhtarlığını yapmıştır. Aynı zamanda müziğe ilgi ve merakları da vardı o yüzden müzik ile ilgili olarak zorluk yaşadı. Yetiştği dönemlerde Urfa'nın yerel müziği ile kulağım epeyce doldu. Bağlama çalmaya başladıktan sonra babasının arkadaşı olan Tenekeci Mahmut'tan Urfa'nın yerel musikisini gazelleri hoyratları daha detaylı öğrenmiştir. Daha sonraları Mehmet Özbek'i takip etmeye başlamış ve kendisine rol model olarak benimsemiştir. Bu yüzden nota bilgisi ve akademik bilgi Mehmet Özbek hocamızın desteğini alarak kendini yetiştirdi. Bu dönemde müzikal anlamda bilgi birikimi olmuştu ancak o dönemlerde sınıf öğretmenliği yapıyordu. Sınıf öğretmenliğinin beşinci yılında Antep'te konservatuvar kuruldu. Kurulan Konservatuvarda 2 yıl Öğretim Görevlisi olarak ders vermiştir. Şanlıurfa'da Devlet korosu açılınca şef yardımcılığı yapmış ve daha sonrasında koronun asıl şefi olarak görevini sürdürmektedir. Şanlıurfa'da konservatuvar açılınca burada da dersler vermiştir.

KAZIM ÇİRİŞ

1962 yılında Şanlıurfa merkezde doğmuştur. Annesin adı Güzide Sultan babasının adı Hadi ve 4 kardeşin en küçüğüdür. Öğrenimini Şanlıurfa'da tamamlamıştır. Müziğe olan ilgisi aile içinde olan genden var olduğu için küçük yaşlarda merak sarmıştır. Okulda Düzenlenen etkinliklerde daima kendisine fırsat verilmiştir. 1976 yılında düzenlenen 11 Nisan Şanlıurfa'nın kurtuluş gecesi halk müziği yarışmasında 1. seçilmiştir. Bir dönem İstanbul'da deri fabrikasında çalışmıştır. 3 Yıl Şanlıurfa'da yedek öğretmenlik yapmıştır. Radyo kanallarında türküler söylemiştir. Kazancı Bedih eşliğinde 10 yıl boyunca sıra gecesi programlarında Sanatçı ve solist olarak görev almıştır. Çarkıfelek albümü, Tanımaz Olaydım albümü, Hoyratlar, Sıra Gecesi adlı albüm çalışmalarında bulunmuştur. Şanlıurfa Sıra Gecesi'nin tanıtımında önemli katkıları bulunmuştur. Sıra gecelerinde programlarında hoyrat okumuştur. Çeşitli televizyon programlarına katılmıştır. 7 albüm ve 26 klip çalışmaları bulunmaktadır. Halen Şanlıurfa'da yaşamaktadır. Sanatçı kimliği ile tv programları, konser ve sıra gecesi programlarına devam etmektedir.

MUSTAFA KARADAĞLI

1966 yılında Şanlıurfa'nın Arap Meydanı mahallesinde, ailenin altıncı çocuğu olarak dünyaya geldi. Ağabeyi Mehmet Bakır Karadağılı'dan etkilenerek çocuk denebilecek yaşıta müzikle tanıştı. Gerek enstrüman çalma tekniğini gerekse çalgı yapımını öğrendi. İlköğrenimini Şanlıurfa Alparslan ilkokulunda okurken özel gün ve haftalarda yapılan müzik korolarında cura sazı ile eşlik etmiştir. Bu süreçte Topcu Meydanında bulunan İl Halk Kütüphanesinde Merhum Tenekeci Mahmut Ustanın yönettiğı Türk Halk Müziğı korosuna katılarak yıllarca bu koroda devam etmiştir. Ortaokul ve lise yıllarında İl Milli Eğitim kapsamında düzenlenen müzik programlarına bağlaması ve sesi ile katkıda bulunmuştur. Gaziantep Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarını derece ile kazanmış ve mezun olduktan sonra Gaziantep Şahinbey Mimar Sinan Lisesi'nde uzun yıllar müzik öğretmenliğı yapmıştır. Daha sonraları Gaziantep Güzel Sanatlar Lisesine bağlama öğretmeni olarak göreve atanmıştır. Azerbaycan Milli Konservatuvarında yüksek lisans okudu. Birçok Avrupa ülkesinde bağlama icracısı ve eğitimcisi olarak programlar yaptı. Halen çalgı yapımı ile uğraşıp bağlama eğitimci olarak Güzel Sanatlar Lisesi'nde görev yapmaktadır.

KAYNAKÇA

- Kürkçüoğlu, A. Cihat, v.d., (2002), Şanlıurfa Uygarlığın Doğduğu Şehir, (1. baskı), Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı Yayınları, Şanlıurfa.
- İlaslan, A. ve Yıldırım, İlaslan, Z. N., (2019) Geçmişin İzinde Şanlıurfa, (1. baskı), Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Şanlıurfa.
- Yıldız, Selami, v.d., (2017), Şanlıurfa Uygarlığın Doğduğu Şehir, (1. baskı), Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı Yayınları, Şanlıurfa.
- Açanal, H., (1997), Urfa Tarihi, (1. baskı), Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı Yayınları, Şanlıurfa.
- Ekinci, A. ve Paydaş, K. (2008) Taş Devrinden Osmanlıya Urfa Tarihi, (1. baskı), Şanlıurfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Şanlıurfa.
- Özbek, M. A., (2010), Urfa Türkülerinin Dil ve Anlatım Özellikleri, (Yayımlanmış doktora tezi), İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye.
- Altıngöz, İ. H., (2017), Dârü'l-Elhan 1926 Yılı Derlemelerinde Urfa Türküleri, (1 baskı), Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı Yayınları, Şanlıurfa.
- Akpınar, H., (2014), Urfa'da Mevlit ve İlahiler, (1. baskı), Şanlıurfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Şanlıurfa.
- Kürkçüoğlu, S., (2017), Şanlıurfa Sıra Gecesi Geleneği ve Türküleri, (1 baskı), Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı Yayınları, Şanlıurfa.
- Akbıyık, A. ve Kürkçüoğlu, S., (1991) Şanlıurfa Hoyrat ve Manileri, (1. baskı), Şanlıurfa Halk Oyunları(ŞURHOY) Yayınları, Şanlıurfa.
- Coşkun, Elçi, A., (1997), Muzaffer Sarısözen Hayatı, Eserleri ve Çalışmaları, (1. Baskı), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara
- Börekçi, A. ve Nacakcı, Z., “Türkiye’deki Uzun Havaların Yapısal ve Karakteristik Özelliklerinin Bilinirliğine Yönelik Bir Değerlendirme”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi*

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2020, (32), (10.20875/makusobed.780654): 84-89;
<<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/258464>> 01.04.2021.

Karakaya, O., 2002, *Türk Halk Müziği'nde Bozlak Kavramı Üzerine Bir Araştırma*, (Yayımlanmış yüksek lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Konya, (Türkiye)

Ersen, M., (2019) *Türk Halk Müziğinde Bir Uzun Hava Türü Olan "Maya"nın Müzikal Açından incelenmesi*, (yayımlanmış yüksek lisans tezi), Haliç Üniversitesi, Türk Musikisi Ana Sanat Dalı, İstanbul, (Türkiye)

Deniz, Ü., (2019), *Dârü'l-Elhan Türk Halk Müziği Derleme Faaliyetleri ve Derleme Defteri*, (1. Baskı) Akademisyen Kitapevi Yayınları, Ankara.

Bayraktar, S., (2013), "Elazığ/Harput Hoyratlarının Kerkük Hoyratları ile Tematik Karşılaştırılması", Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu, 23-25 Mayıs 2013.

Ekici, S., (2009), *Elazığ Harput Müziği*, (1. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara.

Özbek, M. A., (1994) *Folklor ve Türkülerimiz*, (1. Baskı), Ötüken Neşriyat Yayınları, İstanbul.

Öncel, Mehmet, *Şanlıurfa Müziğinde Hoyrat ve Hoyratçılık: Yaşar Özden Örneği*, İstem, 2019, (34):358-360

Aydınlı, N., (2008), *Urfa Türküleri ve Öyküleri*, Şanlıurfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, İstanbul.

İnternet kaynakları

<http://www.sanlıurfa.gov.tr/genel-bilgiler>

(Erişim Tarihi: 30.12.2020).

<https://s.milimaj.com/others/image/harita/sanlıurfa-ili-haritasi.png>

(Erişim Tarihi:30.12.2020).

<https://www.sanlıurfa.bel.tr/kategori/45/0/ilceler>

(Erişim Tarihi: 14.12.2020).

Kişisel Görüşmeler

Karadağlı, Mehmet, Bakır, 18.01.2021, şanlıurfa.

Çiriş, Kazım, 18.01.2021, şanlıurfa.

Karadağlı, Mustafa, 19.01.2021, Gaziantep.

